

Finanšu instrumentu un pakalpojumu apraksts

TIESISKĀ ATRUNA

ATBILDĪBAS IEROBEŽOŠANA: Visa informācija, kas ir izvietota šajā materiālā, ir paredzēta izmantošanai tikai un vienīgi informatīvos nolūkos, un to nevar uzskatīt par piedāvājumu, rekomendāciju vai uzaicinājumu pirkt, pārdot vai dzēst jebkuru finanšu instrumentu, vai uzņemties un/vai izpildīt cita veida darījuma saistības.

Akciju sabiedrība „Rietumu Banka” (turpmāk – Banka) vērš uzmanību uz to, ka operācijas vērtspapīru un finanšu tirgū ir saistītas ar risku un pieprasa attiecīgas zināšanas un pieredzi. Katram ieguldītājam ir rūpīgi jāizanalizē un jāizvērtē šādi riski pirms investīciju lēmuma pieņemšanas. Jebkurš investīciju lēmums ir jāpieņem, balstoties uz personīgo finanšu apstākļu un investīciju mērķu izvērtējumu.

Banka vērš uzmanību arī uz to, ka šeit publicētā informācija attiecībā uz iespējamo ienesīgumu un atbilstību Jūsu interesēm, ir uzskatāma tikai un vienīgi par indikatīva rakstura informāciju, kurā nav ņemti vērā investora personīgie apstākļi, tā var mainīties dažādu faktoru ietekmē, kā arī tā nav nekāda veida garantija ienesīgumam nākotnē.

Šajā materiālā izvietotās informācijas autori un Banka, kopīgi vai katrs atsevišķi neuzņemas nekādu atbildību par šīs informācijas iespējamu izmantošanu, tostarp neuzņemas nekādu atbildību par tiešiem vai netiešiem zaudējumiem, (t.sk. sagaidāmās peļņas atrāvums), kas radās ieguldītājiem, paļaujoties uz šo informāciju.

Šajā materiālā atspoguļotie vērtējumi un viedokļi ir balstīti tikai uz Bankas kvalificētu speciālistu atzinumiem par šajā materiālā ietvertajiem finanšu instrumentiem, emitentiem, produktiem, pakalpojumiem. Šajā materiālā ietvertā informācija ir saņemta no avotiem, kuri uzskatāmi par drošiem, taču negarantējot sniegtās informācijas pareizību un pilnību. Šī materiāla autori izmantoja izdomātus ilustratīvus piemērus, kurus nekādā gadījumā nevar uzskatīt par prognozēm vai faktiem.

Šajā materiālā ietvertās informācijas kopēšana un izplatīšana ir atļauta tikai ar Bankas un/vai šajā materiālā minēto attiecīgo avotu autortiesību īpašnieku rakstisku piekrišanu.

Satura rādītājs

Vispārīga informācija par finanšu instrumentiem/pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem riskiem	4
Akcijas	6
Biržā tirgoti fondi (ETF)	9
Fondu daļas	11
Parāda instrumenti.....	13
Nākotnes līgumi.....	17
Akciju iespēju līgumi un nākotnes iespēju līgumi.....	20
Iespēju līgumu stratēģijas.....	23
Tirdzniecības platforma Rietumu FX	24
Maržinālais FOREX	25
Cenu starpības līgums (CFD).....	27
Valūtas ārpusbiržas nākotnes darījumi (forwards)	29
Naudas tirgus instrumenti.....	30
Maržinālo kredītu izmantošana	32
Finanšu instrumentu individuālā portfeļa pārvaldīšana	34
Korporatīvā darbība (notikumi).....	36

Vispārīga informācija par finanšu instrumentiem/pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem riskiem

Šī apraksta mērķis ir sniegt klientiem informāciju par Bankas piedāvātajiem finanšu instrumentiem, ieguldījumu pakalpojumiem, un ar tiem saistītajiem riskiem, kā arī sniegt reālus ieguldījumu veikšanas piemērus ar dažādiem iznākumiem.

Saviem klientiem Banka piedāvā veikt darījumus ar šādiem finanšu instrumentiem un izmantot šādus pakalpojumus: akcijas, UCITS ETF, UCITS fondi, non-UCITS fondi, parādu instrumenti, naudas tirgus instrumenti, atvasinātie instrumenti (nākotnes, iespējas līgumi, iespējas līgumi uz nākotnes līgumiem un akcijām), valūtas nākotnes darījumi (FX Forward), maržinālais kredīts, tirdzniecības platforma (Rietumu FX, maržinālais forex, CFD). Ar šo Banka informē par riskiem, ar kuriem ieguldītājs var saskarties, veicot darījumus ar finanšu instrumentiem, un brīdina par iespējamiem zaudējumiem, kas var rasties, saņemot ieguldījumu pakalpojumus. Banka informē, ka zemāk minēto risku veidu uzskaitījums nav izsmeļošs un ietver tikai būtiskākos riskus, kas var rasties ieguldītājam, noslēdzot darījumus ar finanšu instrumentiem. Ieguldītājam, veicot darījumus ar finanšu instrumentiem, var rasties papildu riski.

Sistēmas risks – risks, kas saistīts ar finanšu instrumentu tirgus kā sistēmas funkcionēšanu un izpaužas kā potenciāla sistēmas vai tās daļas (bankas sistēma, depozītu sistēma, tirgus sistēmas, mijieskaita sistēma un citas finanšu instrumentu tirgus darbību ietekmējošas sistēmas) nespēja izpildīt savas funkcijas.

Ārpus sistēmas (individuālais) risks – konkrēta finanšu instrumentu tirgus dalībnieka risks: klienta, Bankas, pilnvarotā pārvaldītāja, tirdzniecības platformas, depozitārija, emitenta un finanšu instrumentu tirgu regulatoru risks.

Informācijas risks – risks, kas rodas informācijas par emitentu un/vai finanšu instrumentu nepieejamības vai trūkuma dēļ.

Cenas risks – Klienta ieguldījumu portfeļa tirgus cenas samazināšanās un klienta daļējs vai pilnīgs finanšu instrumentos ieguldīto naudas līdzekļu zaudējums nelabvēlīgu cenu izmaiņu rezultātā finanšu instrumentu tirgos.

Valūtas risks – risks, kas rodas nelabvēlīgu valūtu kursu svārstību rezultātā, kuru dēļ klienta aktīvi tiek pakļauti inflācijas ietekmei.

Likviditātes samazināšanās risks – risks, kas saistīts ar tādas situācijas rašanos finanšu instrumentu tirgū, kuras rezultātā aizvērt klienta agrāk atvērtu pozīciju var būt grūti vai neiespējami.

Saistību nepildīšanas risks – aktīvu zaudēšanas risks, kas radies finanšu instrumentu tirgus dalībnieka, kuram ir saistības pret klientu, saistību nepildīšanas, maksātnespējas vai pretlikumīgas darbības rezultātā.

Nodokļu risks – risks, ka grozījumi nodokļu likumos var samazināt klienta aktīvu ienesīgumu. Banka nav klienta konsultants nodokļu, juridiskos un/vai ieguldījumu jautājumos.

Procentu likmju svārstības risks – Zaudējumu rašanās varbūtība, kuru izraisījušas finanšu tirgus procentu likmju izmaiņas.

Procentu likmju risks – Risks, ka situācijā, kad procentu likmes paaugstinās vai kopumā ir gaidāma procentu likmju paaugstināšanās, vērtspapīra (piemēram, obligācijas) ar fiksētu procentu likmi cena samazinās.

Kontrahenta/darījumu partnera risks – Zaudējuma rašanās varbūtība, ja Kontrahents/ darījuma partneris, ar kuru Banka ir noslēgusi klienta darījumu ar finanšu instrumentu (-iem), neizpilda savas no darījuma izrietošās saistības.

Politiskais risks – šis risks ir saistīts ar nelabvēlīgām izmaiņām politiskajā situācijā vērtspapīru emitenta valstī, jebkura cita finanšu instrumentu tirgus darījumu dalībnieka valstī, kas var atstāt iespaidu uz finanšu instrumentu cenu, kā arī uz izmaksājamo ienākumu nosacījumiem un apmēriem.

Maržinālās tirdzniecības risks – maržinālajai tirdzniecībai piemīt augsts risks. Kredīta sviras izmantošana ir iemesls tam, ka nelielas tirgus izmaiņas ievērojami ietekmē klienta konta stāvokli. Ja tirgus virzās pretēji klienta pozīcijai, klientam īsā laika posmā jāiemaksā papildu līdzekļi, pretējā gadījumā klienta pozīcija var tikt slēgta ar zaudējumiem. Klients var pilnībā zaudēt sākumā ieguldītos līdzekļus un jebkurus citus papildus ieguldītos līdzekļus, kas iemaksāti, lai pozīciju saglabātu atvērtu. FOREX tirgū kotēšanās tiek noteikta saskaņā ar piedāvājuma un pieprasījuma principu, tādēļ attiecīgās tirgus situācijās Klientam var nebūt iespējas veikt darījumu par pieņemamu kursu. Reizēm tirgus svārstās pārāk strauji, un laikā no lēmuma pieņemšanas līdz darījuma veikšanas brīdim klients var ciest ievērojamus zaudējumus.

Tiesiskais risks – zaudējumu vai papildu izdevumu rašanās risks, kas rodas Latvijas Republikas un/vai ārvalstu normatīvo aktu izmaiņu rezultātā.

Citi riski – risks, ka klients var ciest zaudējumus, ja iestājas dažādi nepārvaramas varas apstākļi (piemēram, dabas stihijas, kara darbības, streiki, u. c.), ir nepatiesa vai nepilnīga informācija par emitentu, valsts pārvaldes institūciju noteiktas sankcijas un tiesu spriedumi pret emitentu vai jebkuru no darījumu partneriem un tamlīdzīgi notikumi, kas var būtiski samazināt ieguldīto līdzekļu vērtību.

Akcijas

Akcijas ir vērtspapīri, kuri veido akciju sabiedrības pamatkapitālu. Iegādājoties šos vērtspapīrus, akciju turētājs (akcionārs) iegūst sabiedrības pašu kapitāla daļu, kas tam dod tiesības uz sabiedrības peļņas daļu dividenžu veidā, netiešu līdzdalību sabiedrības vadībā un daļu aktīvu sabiedrības likvidācijas gadījumā (proporcionāli akciju skaitam pēc tam, kad ir apmierinātas visu kreditoru prasības).

Parastās akcijas paredz tiesības piedalīties akcionāru balsojumā atbilstoši principam, ka **viena akcija dod vienu balsi**. Paredzēti gadījumi, kad no parastās akcijas izrietošās balsstiesības var tikt nodotas trešajai personai, lai piedalītos balsošanā. Turklāt sabiedrība var piešķirt tiesības pašreizējiem akcionāriem iegādāties vairāk sabiedrības akciju par cenu, kas ir zemāka nekā tirgus cena, izlaižot papildu akcijas. Šādā gadījumā tiesības iegādāties jaunas akcijas tiks tirgotas tirgū kopā ar akcijām.

Priekšrocību akcijas ir akcijas bez balsstiesībām vai ar ierobežotām balsstiesībām (atkarīgs no akciju sabiedrības statūtiem). Tiesību neesamību vai ierobežošanu kompensē papildu privilēģijas, ko saņem šī veida akciju turētājs. Parasti šādas privilēģijas ietver spēju saņemt garantētu ienākumu (dividendes), dzēšanas priekšrocības attiecībā pret parasto akciju turētājiem sabiedrības likvidācijas gadījumā u. c.

Depozitārais sertifikāts – bankas izdots finanšu instruments, kurš apliecina un garantē īpašumtiesības uz ārvalstu sabiedrības akcijām. Galvenais deponitārā sertifikāta mērķis ir piesaistīt ārvalstu kapitālu un palielināt akciju likviditāti. Vispopulārākie deponitāro sertifikātu veidi ir: ADR (Amerikas deponitārais sertifikāts) un GDR (Globālais deponitārais sertifikāts).

ADR (Amerikas deponitārais sertifikāts) – sertifikāts, kuru izdevusi ASV deponitārā banka tirdzniecībai Amerikas Savienoto Valstu kapitāla tirgos.

GDR (Globālais deponitārais sertifikāts) ir sertifikāts, kuru izdevusi jebkura cita deponitārā banka. ADR un GDR apgrozības valūta ir ASV dolārs, retāk euro. Jāatzīmē arī, ka deponitārā sertifikāta nominālvērtība var neatbilst akcijai 1:1 (viens sertifikāts vienāds ar vienu akciju), un var būt arī lielāka vai mazāka.

Atsevišķi jāatzīmē, ka investoram, kuram pieder deponitārie sertifikāti, var rasties papildu komisijas maksa. Ievērojot to, ka sertifikātu izdošana un uzturēšana rada izdevējbankai izmaksas, no klienta tiek iekasēta papildu komisija par sertifikāta apkalpošanu (DR apkalpošanas maksa). Šo komisijas maksu noraksta izdevējbanka tiešā veidā. Deponitārā sertifikāta komisijas maksu izdevējbanka noraksta reizi mēnesī konkrētā datumā un tās apmērs var mainīties. Izdevējbankas komisijas maksas un to apmēri ir unikāli katram deponitārajam sertifikātam.

Depozitārā sertifikāta apkalpošanas maksas aprēķina piemērs:

Katra mēneša divdesmitajā datumā izdevējbanka savā labā noraksta 0,02\$ par katru klientam piederošo sertifikātu. Investors iegādājās 1 000 sertifikātus. Attiecīgi nākamajā dienā klientam bija jāsamaksā 20\$ ($1\,000 \times 0,02\$ = 20\$$).

Papildus komisijas maksai par deponitārā sertifikāta apkalpošanu izdevējbanka var noteikt arī citas komisijas maksas (tās tiek aprēķinātas pēc tāda paša principa kā komisijas maksa par deponitārā sertifikāta apkalpošanu), piemēram:

- 1) Komisijas maksa par pārbaudi – par ieskatīšanos vietējā akciju reģistrā. Komisijas maksa tiek ieturēta reizi gadā, lai segtu izdevējbankas izmaksas.
- 2) Komisijas maksa par konvertēšanu – tiek norakstīta sertifikātu konvertēšanas brīdī.
- 3) Komisijas maksa par apdrošināšanu – noraksta aģents par deponitāro sertifikātu apdrošināšanu.
- 4) Komisijas maksa par dividendēm – tiek norakstīta dividenžu par deponitārajiem sertifikātiem izmaksas brīdī.

Instrumenta sarežģītība:

Vienkāršs: akcijas, kuras ir iekļautas ES dalībvalsts regulētajā tirgū vai līdzvērtīgā ārvalsts tirgū, vai daudzpusējā tirdzniecības sistēmā (MTF).

Sarežģīts: akcijas, kas neatbilst augstāk minētajām vienkārša finanšu instrumenta pazīmēm.

Finanšu instrumentam raksturīgie riski:

Klientam ir pienākums iepazīties arī ar izplatītāko risku aprakstu (skatīt Vispārīgo informāciju par finanšu instrumentiem/pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem riskiem), jo īpaši cenas risku, juridisko risku, likviditātes samazināšanas risku, nodokļu risku, procentu likmju risku, sistēmas risku, ārpus sistēmas (individuālais) risku un politisko risku.

Ieguldot akcijās, ir iespējams, ka attiecīgās akcijas nenodrošinās gaidīto peļņu vai arī visi ieguldītie līdzekļi tiks zaudēti, jo uzņēmuma darbības pārtraukšanas gadījumā akcionāri ir vieni no pēdējiem, kuri ir tiesīgi saņemt atlīdzību no uzņēmuma aktīviem. Plaši izplatīts veids kā samazināt ar vienu uzņēmumu saistīto

risku, ir riska sadalīšana, veidojot portfeli no daudz dažādām akcijām, tomēr tas nenovērš vispārējo tirgus risku – akciju cenas var ievērojami svārstīties dēļ iemesliem, kas nav tiešā veidā saistīti ar uzņēmuma saimnieciskās darbības rezultātiem.

Svarīga informācija:

Klients Bankas mājaslapā var atrast pilnu informāciju par izdevumiem un izmaksām, rīkojumu izpildes vietu sarakstu, finanšu instrumentu/pakalpojumu mērķtirgus aprakstu, finanšu instrumentu pamatinformācijas dokumentus.

Ieguldījumu akcijās piemēri:

Ieguldījumi ar turpmāku peļņu:

Investors iegādājās 1 000 ASV uzņēmuma akcijas par cenu 133,11\$ par vienu akciju. Šī pirkuma izmaksas ir:

- 1) $1\ 000 \times 133,11\$ = 133\ 110\$$ (par akcijām).
- 2) 50\$ – minimālā Bankas komisijas maksa par akciju iegādi ASV biržā. Aprēķinot komisijas maksu 2,50 centi par akciju, šajā gadījumā iegūsi 25\$, taču, ievērojot to, ka minimālā komisija ir 50\$, no klienta jebkurā gadījumā tiks iekasēta minimālā komisija.

Kopējās pirkuma izmaksas: $133\ 110 + 50 = 133\ 160\$$.

Pēc 52 dienām uzņēmuma akciju cena pieauga un sastāda 151,12\$ par akciju.

Investors nolēm j pārdot akcijas (noslēgt ar peļņu). Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

- 3) $1\ 000 \times 151,12\$ = 151\ 120\$$.
- 4) 50\$ – minimālā Bankas komisija maksa par akciju pārdošanu ASV biržā.
- 5) 50,96\$ – ieguldījumu konta apkalpošana (0,25% gadā no kopējās aktīvu summas ieguldījumu kontā; šajā piemērā portfelis sastāv tikai no viena aktīva). Aprēķinot šo summu, tika izmantots konstants portfeļa vērtības pieaugums 392,35\$ dienā aktīvu turēšanas periodā. Aprēķina formula: $V \times 0,25\% / 360$, kur V ir aktīva vērtība konkrētā datumā (pirmais, kā arī pēdējais datums aprēķinam būs norēķinu datums, kas parasti ir otrā diena pēc darījuma dienas).

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $151\ 120 - 50 - 50,96 = 151\ 019,04\$$.

Tirā peļņa no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas: $151\ 019,04 - 133\ 160 = 17\ 859,04\$$.

Ieguldījumi ar turpmākiem zaudējumiem:

Investors iegādājās 10 000 Vācijas uzņēmuma akcijas par cenu 6,78€ par vienu akciju. Šī pirkuma izmaksas ir:

- 1) $10\ 000 \times 6,78\text{€} = 67\ 800\text{€}$ (par akcijām).
- 2) 135,60€ – Bankas komisija par akciju iegādi Vācijas biržā Frankfurtē (Xetra Frankfurt). Šajā gadījumā komisija ir 0,2% no darījuma summas ($67\ 800\text{€} \times 0,2\%$).

Kopējās pirkuma izmaksas: $67\ 800 + 135,60 = 67\ 935,60\text{€}$.

Pēc 70 dienām uzņēmuma akciju cena nokritās līdz 5,31€ par vienu akciju.

Investors nolēm j pārdot akcijas (iegrāmatot zaudējumus). Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

- 3) $10\ 000 \times 5,31\text{€} = 53\ 100\text{€}$ (par akcijām).
- 4) 106,20€ – Bankas komisija par akciju pārdošanu Vācijas biržā Frankfurtē (Xetra Frankfurt).
- 5) 29,39€ – ieguldījumu konta apkalpošana. Aprēķinot šo summu, tika izmantots konstants portfeļa vērtības samazinājums – 213,04€ dienā aktīva turēšanas periodā.

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $53\ 100 - 106,20 - 29,39 = 52\ 964,41\text{€}$.

Tirie zaudējumi no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas: $52\ 964,41 - 67\ 935,60 = -14\ 971,19\text{€}$.

Ieguldījumu depozitārajos sertifikātos piemēri:

Ieguldījumi ar turpmāku peļņu:

Investors iegādājās 1 000 depozitāros sertifikātus (ADR) par 50,42\$ par vienu sertifikātu. Šī pirkuma izmaksas ir:

- 1) $1\ 000 \times 50,42\$ = 50\ 420\$$ (par sertifikātiem).
- 2) 50\$ – minimālā Bankas komisijas maksa par sertifikātu iegādi ASV biržā.

Kopējās pirkuma izmaksas: $50\ 420 + 50 = 50\ 470\$$.

Pēc 22 dienām depozitāro sertifikātu cena pieauga līdz 53,91\$ par sertifikātu. Investors nolemj pārdot sertifikātus (noslēgt ar peļņu). Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

- 3) $1\ 000 \times 53,91\$ = 53\ 910\$$.
- 4) 50\$ – minimālā Bankas komisija par sertifikātu pārdošanu ASV biržā.
- 5) 7,97\$ – ieguldījumu konta apkalpošana (0,25% gadā no kopējiem aktīviem ieguldījumu kontā, šajā piemērā portfelis sastāv tikai no viena aktīva). Aprēķinot šo summu, tiek izmantots konstants portfeļa vērtības pieaugums 166,19\$ dienā aktīva turēšanas periodā. Aprēķina formula: $V \times 0,25\% / 360$, kur V ir aktīva vērtība konkrētā datumā.
- 6) $1\ 000 \times 0,02\$ = 20\$$ – depozitārā sertifikāta apkalpošanas maksa.

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $53\ 910 - 50 - 7,97 - 20 = 53\ 832,03\$$.

Tirā peļņa no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas: $53\ 832,03 - 50\ 470 = \mathbf{3\ 362,03\$}$.

Ieguldījumi ar turpmākiem zaudējumiem:

Investors iegādājās 1 000 depozitāros sertifikātus (ADR) par 53,80\$ par vienu sertifikātu. Šī pirkuma izmaksas:

- 1) $1\ 000 \times 53,80\$ = 53\ 800\$$ (par sertifikātiem).
- 2) 50\$ – minimālā Bankas komisijas maksa par sertifikātu iegādi ASV biržā.

Kopējās pirkuma izmaksas: $53\ 800 + 50 = 53\ 850\$$.

Pēc 12 dienām depozitāro sertifikātu cena nokritās līdz 52,08\$ par sertifikātu. Investors nolemj pārdot savus sertifikātus (iegrāmatot zaudējumu). Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

- 3) $1\ 000 \times 52,08\$ = 52\ 080\$$.
- 4) 50\$ – minimālā Bankas komisijas maksa par sertifikātu pārdošanu ASV biržā.
- 5) 4,41\$ – ieguldījumu konta apkalpošana. Aprēķinot šo summu, tika izmantots konstants portfeļa vērtības samazinājums – 156,36\$ dienā aktīva turēšanas periodā.
- 6) $1\ 000 \times 0,02\$ = 20\$$ – depozitārā sertifikāta apkalpošanas maksa.

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $52\ 080 - 50 - 4,41 - 20 = 52\ 005,59\$$.

Tirie zaudējumi no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas: $52\ 005,59 - 53\ 850 = - \mathbf{1\ 844,41\$}$.

Biržā tirgoti fondi (ETF)

Biržā tirgoti fondi (Exchange Traded Funds, ETF's) ir fondi, kuru akcijas tiek brīvi tirgotas biržā. ETF struktūra tiek veidota tā, lai savstarpējā saistība starp fondu un bāzes indeksu (vai aktīvu) ir pozitīva vai negatīva (ja fonds ir pretējs indeksam). Ar fondu daļām var veikt tādas pašas darbības kā ar parastajām akcijām (t. i. pirkt/pārdot). Papildu parastajiem ETF fondiem, pastāv arī **fondi ar kredītlecu**. Atšķirība starp šiem fondiem ir tā saucamā "svira". Finanšu sviras esamība ļauj ETF radīt lielāku peļņu vai zaudējumus nekā tā bāzes indeksam. Tas tiek darīts, izmantojot dažādus atvasinātos instrumentus un parāda instrumentus. Atvasināto instrumentu izmantošana fonda struktūrā arī rada nepieciešamību pārnest atvasināto pozīciju uz nākamo aktīvo mēnesi, beidzoties līgumam. Tas var izraisīt situāciju, kurā ETF daļu vērtība samazinās pat stabilā tirgū. Jāatzīmē arī, ka fondiem ar sviru ir **tendence** pēc iespējas precīzāk korelēt ar bāzes indeksu (vai aktīvu), ievērojot pazīnoto reizinātāju, taču **negarantē** to.

Līdzīgi kā ar ETF palīdzību, investoram ir iespēja sasniegt savus ieguldījumu mērķus un diversificēt savu portfeli izmantojot arī strukturētus noguldījumus jeb strukturētus produktus. Strukturētie noguldījumi ir izplatīts ieguldījumu veids valstīs, kurās ir augsti attīstīta finanšu sistēma. Šis noguldījumu veids garantē noguldītājam noguldījuma pamatsummas drošību ar iespēju saņemt papildu ienākumu, kas būtiski pārsniedz noguldījumu standarta likmi. Šis ienākums ir iespējams, pateicoties noguldījuma struktūrai. Lielāko daļu pamatsummas tiek ieguldīts mazienesīgos, taču īpaši drošos naudas tirgus instrumentos (valsts kases parādzīmes, aģentu vekseli utt.), savukārt atlikusī daļa tiek ieguldīta augsta riska instrumentos ar augstu potenciālo ienākumu (opcijas, nākotnes līgumi utt.). Šī struktūra ļauj saglabāt sākotnējo kapitālu un sniedz iespēju labvēlīgos apstākļos gūt augstu peļņu.

Jāņem arī vērā, ka fondi ietver arī pārvaldīšanas sabiedrības komisijas maksu par fonda pārvaldīšanu (norādīta instrumenta aprakstā un parasti ir 0,5% līdz 1,5% gadā no fonda aktīvu kopējās vērtības), kas ietekmē peļņas vai zaudējumu potenciālo apmēru. Viens no ierobežojumiem, lai ETF tiktu tirgots privātam klientam, tam jābūt KID (Key Information Document), kur tiek aprakstīts ieguldījuma produkts.

Instrumenta sarežģītība:

Sarežģīts, izņemot PVKIU ETF (UCITS ETF)*.

*PVKIU (UCITS) jeb "pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumi" ir ieguldījumu fondi, kuru darbību regulē Eiropas Savienības līmenī. Šos fondus uzskata par stingri regulētiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/91/ES (2014. gada 23. jūlijs), ar ko groza Direktīvu 2009/65/EK par normatīvo un administratīvo aktu koordināciju attiecībā uz pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumiem (PVKIU) attiecībā uz depozitārija funkcijām, atlīdzības politikas nostādņēm un sankcijām noteiktajām prasībām attiecībā uz fondu ieguldījumu stratēģiju, risku diversifikāciju utt.

Finanšu instrumentam raksturīgie riski:

Klientam ir pienākums iepazīties arī ar izplatītāko risku aprakstu (skatīt Vispārīgo informāciju par finanšu instrumentiem/pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem riskiem), jo īpaši likviditātes samazināšanas risku, politisko risku, informācijas risku, sistēmas risku, ārpus sistēmas (individuālais) risku, nodokļu risku, cenu risku, valūtas risku un juridisko risku.

Pastāv risks, ka ieguldījums var zaudēt vērtību daļēji vai visas ieguldītās summas apmērā. Atkarībā no izvēlēta biržā tirgotā fonda piesaistes indeksa un biržā tirgotā fonda struktūras, riska līmeņi var atšķirties. Biržā tirgotie fondi ar kredītlecu (leverage), (divkārstoti un trīskārstoti), kā arī īsie (short) biržā tirgotie fondi dēļ savas sarežģītas struktūras ir daudz riskantāki nekā parasti biržā tirgotie fondi.

Svarīga informācija:

Klients Bankas mājaslapā var atrast pilnu informāciju par izdevumiem un izmaksām, rīkojumu izpildes vietu sarakstu, finanšu instrumentu/pakalpojumu mērķtirgus aprakstu, finanšu instrumentu pamatinformācijas dokumentus.

Ieguldījumu ETF piemēri:

Ieguldījumi ar turpmāku peļņu:

Investors iegādājās 1 000 ETF pajas par 44,70€ par vienu paju. Šī pirkuma izmaksas ir:

- 1) $1\ 000 \times 44,70\text{€} = 44\ 700\text{€}$ (par pajām).
- 2) 89,40€ – komisijas maksa par ETF paju iegādi, ja tarifs ir 0,2% no darījuma summas.
($44\ 700\text{€} \times 0,2\% = 89,40\text{€}$).

Kopējās pirkuma izmaksas: $44\ 700 + 89,40 = 44\ 789,40\text{€}$.

Pēc 17 dienām ETF paju cena pieauga līdz 45,63€ par vienu paju. Investors nolemj pārdot ETF pajas (noslēgt ar peļņu). Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

- 3) $1\ 000 \times 45,63\text{€} = 45\ 630\text{€}$.

- 4) 91,26€ – komisijas maksa par ETF paju pārdošanu, ja tarifs ir 0,2% no darījuma summas ($45\,630\text{€} \times 0,2\% = 91,26\text{€}$).
- 5) 5,33€ – ieguldījumu konta apkalpošana (0,25% gadā no kopējiem aktīviem ieguldījumu kontā, šajā piemērā portfelis sastāv tikai no viena aktīva). Aprēķinot šo summu, tiek izmantots konstants portfeļa vērtības pieaugums 58,13€ dienā aktīva turēšanas periodā. Aprēķina formula: $V \times 0,25\% / 360$, kur V ir aktīva vērtība konkrētā datumā.

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $45\,630 - 91,26 - 5,33 = 45\,533,41\text{€}$.

Tirā peļņa no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas: $45\,533,41 - 44\,789,40 = \mathbf{744,01\text{€}}$.

Ieguldījumi ar turpmākiem zaudējumiem:

Investors iegādājās 1 000 ETF pajas par 45,68€ par vienu paju. Šī pirkuma izmaksas ir:

- 1) $1\,000 \times 45,68\text{€} = 45\,680\text{€}$ (par ETF pajām).
- 2) 91,36€ – komisijas maksa par ETF paju iegādi, ja tarifs ir 0,2% no darījuma summas ($45\,680\text{€} \times 0,2\% = 91,36\text{€}$).

Kopējās pirkuma izmaksas: $45\,680 + 91,36 = 45\,771,36\text{€}$.

Pēc 4 dienām ETF pajas nokritās cenā un sastāda 44,04€ par vienu paju. Investors nolēm j pārdot ETF pajas (iegrāmatot zaudējumu). Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

- 3) $1\,000 \times 44,04\text{€} = 44\,040\text{€}$ (par ETF pajām).
- 4) 88,08€ – komisijas maksa par ETF paju pārdošanu, ja tarifs ir 0,2% no darījuma summas ($44\,040\text{€} \times 0,2\% = 88,08\text{€}$).
- 5) 1,56€ – ieguldījumu konta apkalpošana. Aprēķinot šo summu, tiek izmantots konstants portfeļa vērtības samazinājums – 410€ dienā aktīvu turēšanas periodā.

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $44\,040 - 88,08 - 1,56 = 43\,950,36\text{€}$.

Tirie zaudējumi no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas, $43\,950,36 - 45\,771,36 = - \mathbf{1\,821\text{€}}$.

Fondu daļas

Ieguldījumu fonds ir ieguldītāju naudas līdzekļu kopums, kas izveidots, lai kopīgi veiktu ieguldījumus noteiktos aktīvos atkarībā no iepriekš noteiktas stratēģijas. Šos ieguldītājus sauc par daļu turētājiem, un tie var būt fiziskas vai juridiskas personas.

Individuāliem investoriem nav jāpieņem lēmums par fonda līdzekļu izvietojumu. Investori tikai izvēlas fondu, pamatojoties uz tā mērķiem, risku, izmaksām un citiem faktoriem. Par aktīvu izvietojumu un stratēģiju atbild fonda pārvaldnieks. Respektīvi, investors īpašumā iegūst izvērstu un profesionāli pārvaldītu portfeli. Līdzekļu apvienošana ļauj minimizēt riskus, sadalot līdzekļus vairākos vērtspapīros, un optimizēt izmaksas.

Investīciju fondi var būt atvērtie (fondu daļas var pārdod jebkurā brīdī) un slēgtie (naudu var saņemt tikai fonda likvidācijas brīdī, kas ir zināms iepriekš). Fondus var iedalīt arī pēc pazīmes UCITS / non-UCITS.

UCITS fonds ir ieguldījumu fonds, ko regulē Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/65/EK (2009. gada 13. jūlijs) par normatīvo un administratīvo aktu koordināciju attiecībā uz pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumiem (PVKIU). UCITS standarts piedāvā papildu labumus gan pārvaldniekam, gan arī investoram. Viena no galvenajām šo fondu priekšrocībām ir augstais informētības un caurspīdīguma līmenis un augsti riska vadības standarti (ierobežojumi ieguldāmo instrumentu spektram utt.). Katram UCITS fondam ir "pase", kas ļauj fondam pārdot savas daļas dažādās ES dalībvalstīs. Jāņem vērā, ka daudziem fondiem ir ieguldījuma sliekšnis – tas ir, minimālā ieguldījuma summa.

Par non-UCITS fondiem var uzskatīt tos fondus, kas nav saņēmuši tā saucamo "UCITS pasi". Kopumā tie nav tik caurspīdīgi un Eiropas regulators tos stingri neregulē, taču tiem ir vairāk iespēju attiecībā uz struktūru un finanšu instrumentiem, ko tie var iegādāties. Šos fondus izveido un regulē vietējās uzraudzības iestādes atkarībā no reģistrācijas valsts (SICAV, SICAF, FCP utt.). Jāņem vērā, ka jebkurš non-UCITS fonds var saņemt UCITS akreditāciju, taču šim mērķim tam ir jāizpilda virkne nosacījumu.

UCITS fondiem, tāpat kā non-UCITS fondiem ir atšķirīgas kategorijas (kategorija A, kategorija B utt.). Dalījumu kategorijās un šo kategoriju skaitu nosaka pats fonds, un tas var būt atkarīgs no dažādiem faktoriem. Piemēram, kategorijai A var būt augstāks ieguldījuma sliekšnis un tā ir paredzēta institucionāliem investoriem, savukārt kategorija B – privātajiem investoriem un tai ir zemāks ieguldījuma sliekšnis privātajiem klientiem. Tomēr jāņem vērā, ka neatkarīgi no dalījuma kategorijās fonda dalībniekiem pieder viens un tas pats finanšu instruments (tas pats ISIN, ienesīgums no daļām).

Instrumenta sarežģītība:

UCITS fondi – vienkāršs, non-UCITS fondi – sarežģīts.

Finanšu instrumentam raksturīgie riski:

Klientam ir pienākums iepazīties ar izplatītāko risku aprakstu (skatīt Vispārīgo informāciju par finanšu instrumentiem/pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem riskiem), jo īpaši cenas risku, informācijas risku, tiesisko risku, likviditātes samazināšanas risku, nodokļu risku, sistēmas risku, ārpus sistēmas (individuālais) risku, politisko risku un valūtas risku. Dažādiem ieguldījumu fondiem piemīt dažāda līmeņa riski, atkarība no finanšu tirgu segmentiem un finanšu instrumentu veidiem. Naudas un obligāciju ieguldījumu fondi ir drošākie (mazākas vērtības svārstības), bet sabalansētiem ieguldījumu fondiem piemīt lielāks risks (lielākas vērtības svārstības). Ieguldījumu ierobežojumi un riski aprakstīti fonda prospektā un/vai nolikumā.

Svarīga informācija:

Klients Bankas mājaslapā var atrast pilnu informāciju par izdevumiem un izmaksām, rīkojumu izpildes vietu sarakstu, finanšu instrumentu/pakalpojumu mērķtirgus aprakstu, finanšu instrumentu pamatinformācijas dokumentus.

Ieguldījumu UCITS fondos piemēri:

Ieguldījumi ar turpmāku peļņu:

Investors iegādājās 1 000 UCITS fonda daļas par 1 110,75 EUR par daļu. Iegādes izmaksas ir:

- 1) $1\ 000 \times 1\ 110,75\ \$ = 1\ 110\ 750\ \text{EUR}$ (par fonda daļām).
- 2) Pirkšanas komisijas maksa (1,5% min. 500 EUR) = $1\ 110\ 750\ \$ \times 1,5\% = 16\ 661,25\ \text{EUR}$.

Kopējās iegādes izmaksas: $1\ 110\ 750 + 16\ 661,25 = 1\ 127\ 411,25\ \text{EUR}$.

Pēc 17 dienām UCITS fonda daļas cena palielinājās līdz 1 200,00 EUR. Investors nolēma noslēgt darījumu ar peļņu. Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

- 3) $1\ 000 \times 1\ 200,00\ \text{EUR} = 1\ 200\ 000\ \text{EUR}$ (par fonda daļām).

- 4) 136,71 EUR – ieguldījuma konta apkalpošana (0,25% gadā no visu fonda daļu tirgus vērtības). Aprēķinot šo summu, tika izmantots konstants portfeļa vērtības pieaugums 5 250,71\$ dienā daļu turēšanas periodā. Aprēķina formula: $V \times 0,25\% / 360$, kur V ir aktīva vērtība konkrētā datumā.
- 5) 328,10 EUR – pārvaldības maksa (0,6% gadā no visu fonda daļu tirgus vērtības). Aprēķinot šo summu, tika izmantots konstants portfeļa vērtības pieaugums 5 250,71EUR dienā daļu turēšanas periodā. Aprēķina formula: $V \times 0,6\% / 360$, kur V ir aktīva vērtība konkrētā datumā.
- 6) Pārdošanas komisijas maksa: $1\ 200\ 000 \times 1\% = 12\ 000\text{EUR}$ (1% no darījuma summas, min. 500 EUR).

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $1\ 200\ 000 - 136,71 - 328,10 - 12\ 000,00 = 1\ 187\ 535,19\ \text{EUR}$

Tirā peļņa no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas, glabāšanas izmaksas un pārvaldības maksas: $1\ 187\ 535,19 - 1\ 127\ 411,25 = \mathbf{60\ 123,94\ \text{EUR}}$.

Ieguldījumi ar turpmākiem zaudējumiem:

Investors iegādājās 1 000 UCITS fondu daļas par 1 110,75 EUR par daļu. Iegādes izmaksas ir:

- 1) $1\ 000 \times 1\ 110,75\text{\$} = 1\ 110\ 750\ \text{EUR}$ (par fonda daļām).
- 2) Pirkšanas komisijas maksa (1,5% min 500 EUR) = $1\ 110\ 750\text{\$} \times 1,5\% = 16\ 661,25\ \text{EUR}$.

Kopējās pirkuma izmaksas: $1\ 110\ 750 + 16\ 661,25 = 1\ 127\ 411,25\ \text{EUR}$.

Pēc 17 dienām UCITS fonda daļas cena nokritās līdz 1 105 EUR. Investors nolēmj pārdot piederošus fondu daļas. Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

- 3) $1\ 000 \times 1\ 105\ \text{EUR} = 1\ 105\ 000\ \text{EUR}$ (par fonda daļām).
- 4) 130,77 EUR– ieguldījumu konta apkalpošana. Aprēķinot šo summu, tika izmantots konstants portfeļa vērtības samazinājums – 338,24 EUR dienā daļu turēšanas periodā.
- 5) 313,85 EUR – pārvaldības maksa (0,6% gadā). Aprēķinot šo summu, tika izmantots konstants portfeļa vērtības samazinājums – 338,24 EUR dienā daļu turēšanas periodā.
- 6) Pārdošanas komisijas maksa: $1\ 105\ 000 \times 1\% = 11\ 050\text{EUR}$ (1% no darījuma summas, min. 500 EUR).

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $1\ 105\ 000 - 130,77 - 313,85 - 11\ 050 = 1\ 093\ 505,38\ \text{EUR}$.

Tirie zaudējumi no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas, glabāšanas izmaksas un pārvaldības maksas: $1\ 093\ 505,19 - 1\ 127\ 411,25 = -\mathbf{33\ 906,06\text{\$}}$.

Parāda instrumenti

Parāda instrumenti ir dokumentētas (papīra formā vai elektroniski) finansiālās saistības starp aizņēmēju un kreditoru, kuras var tirgot starp vienu vai vairākām juridiskām personām. Parāda instrumenti ietver obligācijas, depozitāros sertifikātus un komercdokumentus.

Obligācija ir parāda vērtspapīrs, ar kuru aizņēmējs (emitents) apņemas maksāt aizdevējam (investoram) parāda summu, kopā ar procentiem, kas samaksāti konkrētā laika periodā.

Obligācijas var būt kuponu obligācijas un diskonta obligācijas. **Kuponu obligācijās** ir obligācijas, par kurām emitents izmaksā procentus (kuponu) līdz termiņa beigām (dzēšanai). Par **diskonta obligācijām** kupons netiek izmaksāts, tās tiek pārdotas par cenu, kas ir zem to nominālvērtības (emitenta noteiktā sākotnējā vērtība), t. i. turētāja ienākums ir diskonts – starpība starp emisijas cenu un nominālvērtību (ja obligācija tiek turēta līdz dzēšanai). Turklāt obligācijas atšķiras pēc to emitenta – ir valdības, pašvaldības un korporatīvās obligācijas. Vairums investoru dod priekšroku obligācijām ar augstu kredītreitingu. Obligācijas reitingu nosaka reitingu aģentūra – organizācija, kas novērtē uzņēmumu kredītspēju. Neskatoties uz to, ka kredīta aģentūru ir daudz, visietekmīgākās ir "lielais trijnieks" – Fitch, Moody's un Standard & Poor's.

Instrumenta sarežģītība:

Vienkāršs: parāda vērtspapīri, kuri ir iekļauti Eiropas Savienības dalībvalsts regulētajā tirgū vai līdzvērtīgā ārvalsts tirgū, vai daudzpusējā tirdzniecības sistēmā (MTF).

Sarežģīts: parāda vērtspapīri, kas neatbilst augstāk minētajām vienkārša finanšu instrumenta pazīmēm.

Finanšu instrumentam raksturīgie riski:

Klientam ir pienākums iepazīties arī ar izplatītāko risku aprakstu (skatīt Vispārīgo informāciju par finanšu instrumentiem/pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem riskiem), jo īpaši cenas risku, informācijas risku, likviditātes samazināšanas risku, nodokļu risku, sistēmas risku, ārpus sistēmas (individuālais) risku, politisko risku, valūtas risku un saistību nepildīšanas risku.

Pastāv risks, ka ieguldījums var zaudēt vērtību daļēji vai visas ieguldītās summas apjomā - ieskaitot gadījumu, ja emitents nespēj izpildīt saistības (piemēram, maksātnespējas gadījumā), vai tā spēja izpildīt saistības samazinās. Pastāv arī risks nesaņemt daļēji vai pilnībā procentu ienākumus. Emitenta maksātnespējas varbūtību novērtē neatkarīgas kredītreitinga aģentūras. Reitinga izmaiņas būtiski ietekmē obligāciju tirgus vērtību. Mazāki uzņēmumi ne vienmēr savām obligācijām pasūta reitinga noteikšanu, līdz ar ko investoram šādu vērtspapīru riska izvērtēšana ir apgrūtināta. Neparasti augsta obligācijas procentu likme nozīmē, ka emitentam ir problēmas ar finansējumu un šādas obligācijas tirgū tiek uzskatītas par riskantām. Ievērojamas svārstības obligācijas tirgus vērtībā var izraisīt arī apstākļi, kas nav tiešā veidā saistīti ar obligācijas emitentu, bet gan ar procent likmju izmaiņām kopumā. Parasti garāka termiņa obligāciju cenas ir vairāk pakļautas procentu likmju izmaiņām.

Svarīga informācija:

Klients Bankas mājās lapā var atrast pilnu informāciju par izdevumiem un izmaksām, rīkojumu izpildes vietu sarakstu, finanšu instrumentu/pakalpojumu mērķtirgus aprakstu, finanšu instrumentu pamatinformācijas dokumentus.

Ieguldījumu obligācijās piemēri:

Obligāciju parametri:

Katrai obligācijai ir konkrēti parametri, kuri ir jāzina, lai īstenotu darījumu. Neskatoties uz daudzām niansēm, katrai obligācijai ir šādi galvenie parametri:

ISIN – starptautiskais vērtspapīru identifikācijas numurs, kas sastāv no 12-zīmju burtu ciparu koda. Šis kods tiek piešķirts dažādiem finanšu instrumentiem (akcijām, obligācijām utt.). Tajā pašā laikā

ISIN nav vienīgais identifikators (lai arī tas ir visizplatītākais), pastāv arī citi identifikatori, kurus parasti piešķir nacionālie regulatori (piemēram, VALOR).

Minimālā darījuma summa – minimālā darījuma īstenošanai nepieciešamā summa nominālvērtībā.

Pieaugums – solis pēc minimālās darījuma summas. Ar minimālo darījuma summu, kas ir 100 000 nominālvērtībā, un ar pieaugumu 1 000 apmērā, investors var iegādāties obligācijas 100 000, 101 000, 102 000, 103 000 utt. to nominālvērtībā.

NOSAUKUMS	POLAND 5 ¾ 11/16/32
ISIN	US857524AE20
KUPONS	5,75%
KUPONA MAKSĀJUMA BIEŽUMS	2 reizes gadā
VALŪTA	USD
DZĒŠANAS TERMIŅŠ	16.11.2032.
MINIMĀLĀ DARĪJUMA SUMMA	1 000
PIEAUGUMS	1 000

Ieguldījumi ar turpmāku peļņu:

Investors nolēma iegādāties 230 000 Polijas valsts obligācijas ar kuponu 5,75% gadā. Pirkuma maksa ir 105% no nominālvērtības. Pirkuma izmaksas ir:

- 1) $230\,000 \times 105\% = 241\,500\text{\$}$ (tirgus vērtība).
- 2) 1 873,54\$ – uzkrātais kupons no iepriekšējā maksājuma datuma (51 diena*).

*Uzkrātais kupons tiek maksāts iepriekšējam obligācijas turētājam un tiek aprēķināts, pamatojoties uz tekoša darījuma norēķinu datumu. Šajā gadījumā obligācijas pēdējā kupona izmaksas diena bija pirms 51 dienas. Kupons 230 000 obligācijām par vienu dienu sastāda 36,73611\$. Par 51 dienu ir $36,73611 \times 51 = 1\,873,54\text{\$}$.

- 3) 243,37\$ – Bankas komisijas maksa par darījumu ar valsts obligācijām, kas denominētas ASV dolāros. Tā tiek aprēķināta kā 0,10% no darījuma summas (pirkuma maksa + uzkrātais kupons).

Kopējās pirkuma izmaksas: $241\,500 + 1\,873,54 + 243,37 = 243\,616,91\text{\$}$.

Pēc 41 dienām obligācijas cena pieauga līdz 111% no nominālvērtības un investors nolēma slēgt ar peļņu. Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

- 4) $230\,000 \times 111\% = 255\,300\text{\$}$ (tirgus vērtība).
- 5) 3 379,72\$ – uzkrātais kupons no iepriekšējā maksājuma datuma (92 dienas).
- 6) 258,68\$ – Bankas komisijas maksa par darījumu ar valsts obligācijām, kas denominētas ASV dolāros.
- 7) 72,45\$ – ieguldījuma konta apkalpošana (0,25% gadā no aktīvu kopsummas ieguldījumu kontā, šis portfelis sastāv tikai no viena aktīva). Aprēķinot šo summu, tika izmantots portfeļa vērtības pieaugums 336,59\$ dienā aktīvu turēšanas laikā. Aprēķina formula: $V \times 0,25\% / 360$, kur V ir aktīva vērtība konkrētā datumā.

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $255\,300 + 3\,379,72 - 258,68 - 72,45 = 258\,348,59\text{\$}$.

Tīrā peļņa no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas: $258\,348,59 - 243\,616,91 = 14\,731,68\text{\$}$.

Ieguldījumi ar turpmākiem zaudējumiem:

Investors nolēma iegādāties 230 000 Polijas valsts obligācijas ar kuponu 5,75% gadā. Pirkuma cena ir 105% no nominālvērtības. Pirkuma izmaksas ir:

- 1) $230\,000 \times 105\% = 241\,500\text{\$}$ (tirgus vērtība).
- 2) 1 873,54\$ – uzkrātais kupons no iepriekšējā maksājuma datuma (51 diena).
- 3) 243,37\$ – Bankas komisijas maksa par darījumu ar valsts obligācijām, kas denominētas ASV dolāros.

Kopējās pirkuma izmaksas: $241\,500 + 1\,873,54 + 243,37 = 243\,616,91\text{\$}$. Pēc 41 dienām obligācijas cena nokritās līdz 102% no nominālvērtības un investors nolēma iegādāties zaudējumus. Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

- 4) $230\,000 \times 102\% = 234\,600\text{\$}$ (tirgus vērtība).
- 5) 3 379,72\$ – uzkrātais kupons no iepriekšējā maksājuma datuma (92 dienas).
- 6) 237,98\$ – Bankas komisijas maksa par darījumu ar valsts obligācijām, kas denominētas ASV dolāros.
- 7) 69,43\$ – ieguldījuma konta apkalpošana. Aprēķinot šo summu, tiek izmantots konstants portfeļa vērtības samazinājums – 168,29\$ dienā aktīvu turēšanas laikā.

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $234\,600 + 3\,379,72 - 237,98 - 69,43 = 237\,672,31\text{\$}$.

Tīrie zaudējumi no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas: $237\,672,31 - 243\,616,91 = -5\,944,60\text{\$}$.

Papildus obligācijām ar vienkāršu aprēķina metodi plaši izplatīti parādu tirgū ir instrumenti ar dažādiem mainīgajiem. Šie mainīgie var būt gan ārējie, gan iekšējie faktori, kas ietekmē sabiedrību vai ekonomisko situāciju kopumā; kā arī papildu nosacījumi, ko nosaka pati sabiedrība (emisijas brīdī). Pie visizplatītākajiem mainīgajiem var attiecināt vērtspapīrus ar:

- 1) Obligāciju pirmstermiņa izpirkšana (CALL) – sabiedrībai ir tiesības izpirkt obligāciju pirms dzēšanas termiņa par iepriekš noteiktu cenu, ja tirgus cena iespējamās izpirkšanas datumā ir zemāka.
- 2) Pirmstermiņa pārdošanas tiesības (PUT) – investors ir tiesīgs pieprasīt pirmstermiņa pamatsummas atmaksu. Šis obligāciju veids ir tipisks augošiem tirgiem, piem., Brazīlija.
- 3) Mainīgās likmes kupons – obligācijas likme var būt mainīga un atkarīga no noteikta parametra (t. i. centrālās bankas likme, LIBOR, indeksi un citi indikatori).
- 4) Parāda pamatsummas amortizācija – nereti sabiedrība var maksāt daļu no nominālvērtības kopā ar kuponu, lai izvairītos no pilnas summas samaksas dzēšanas brīdī. Tas var tikt darīts, ja obligāciju paredzēts amortizēt.
- 5) Dzēšanas termiņa pagarināšana – obligācijas dzēšanas termiņš var tikt pagarināts līdz vēlākam datumam.
- 6) Konvertācija uz citu finanšu instrumentu – obligāciju var konvertēt uz citu instrumentu gan akcijās, gan arī parāda instrumentā ar pagarinātu dzēšanas termiņu.

Obligācijas ar mainīgajiem parametriem ir attiecināmas pie sarežģītajām obligācijām, jo tās prasa, lai investoram būtu padziļinātas zināšanas par finanšu tirgiem un lielāka paaugstinātu risku apzināšanās.

Ieguldījumu obligācijās piemēri:

Obligāciju parametri:

NOSAUKUMS	NSANY 4.81 09/17/30
ISIN	USJ57160DZ32
KUPONS	4,81%
KUPONA MAKSĀJUMU BIEŽUMS	2 reizes gadā
VALŪTA	USD
DZĒŠANAS TERMIŅŠ	17.09.2030.
MINIMĀLĀ DARĪJUMA SUMMA	200 000
PIEAUGUMS	1 000

Konkrētajai obligācijai ir šādi mainīgie: Pirmstermiņa izpirkuma iespēja 2030. gada 17. jūnijā 100% nominālvērtībā.

Ieguldījumi ar turpmāku peļņu:

Investors nolēma iegādāties 500 000 korporatīvās obligācijas (nominālvērtībā) ar 4,81% kupona likmi gadā. Pirkuma cena ir 110% apmērā no nominālvērtības. Pirkuma izmaksas ir:

- 1) $500\,000 \times 110\% = 550\,000\text{\$}$ (tirgus vērtība ir vienāda ar nominālvērtību).
- 2) 1 202,50\$ – uzkrātais kupons no iepriekšējā maksājuma datuma (18 dienas*).

*Uzkrātais kupona ienākums tiek maksāts iepriekšējam obligācijas turētājam un tiek aprēķināts, pamatojoties uz tekoša darījuma norēķinu datumu. Pēdējā kupona izmaksa bija pirms 18 dienām. Kupons par vienu dienu ir $500\,000 \times 4,81\% / 360 = 66,8055555\text{\$}$. Attiecīgi par 18 dienām: $66,8055555 \times 18 = 1\,202,50\text{\$}$.

- 3) 826,80\$ – Bankas komisijas maksa par darījumu ar korporatīvajām obligācijām, kas denominētas ASV dolāros. Tā tiek aprēķināta kā 0,15% no darījuma summas (nominālvērtība + uzkrātais kupons).

Kopējās pirkuma izmaksas: $550\,000 + 1\,202,50 + 826,80 = 552\,029,30\text{\$}$.

Pēc 19 dienām obligācijas cena pieauga līdz 115% no tās nominālvērtības un investors nolēma slēgt pozīciju ar peļņu. Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

- 4) $500\,000 \times 115\% = 575\,000\text{\$}$ (tirgus vērtība).
- 5) 2 338,19\$ – uzkrātais kupons (par 35 dienām).
- 6) 866,01\$ – Bankas komisija par darījumu ar korporatīvajām obligācijām, kas denominētas ASV dolāros.
- 7) 74,36\$ – ieguldījuma konta apkalpošana (0,25% gadā no aktīvu kopsummas ieguldījumu kontā, šajā piemērā portfelis sastāv tikai no viena aktīva). Aprēķinot šo summu, tika izmantots konstants portfeļa vērtības pieaugums 1 537,39\$ dienā aktīva turēšanas periodā. Aprēķina formula: $V \times 0,25\% / 360$, kur V ir aktīva vērtība konkrētā datumā.

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $575\,000 + 2\,338,19 - 866,01 - 74,36 = 576\,397,82\text{\$}$.

Tirā peļņa no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas: $576\,397,82 - 552\,029,30 = 24\,368,52\$$.

Ieguldījumu ar turpmākiem zaudējumiem:

Investors nolēma iegādāties 500 000 korporatīvās obligācijas (nominālvērtībā) ar 4,81% kupona likmi gadā.. Pirkuma maksa ir 110% no nominālvērtības. Pirkuma izmaksas ir:

- 1) $500\,000 \times 110\% = 550\,000\$$ (tirgus vērtība).
- 2) 1 202,50\$ – uzkrātais kupons no iepriekšējā maksājuma datuma (18 dienas*).
- 3) 826,80\$ – Bankas komisijas maksa par darījumu ar korporatīvajām obligācijām, kas denominētas ASV dolāros. Tā tiek aprēķināta kā 0,15% no darījuma summas (nominālvērtība + uzkrātais kupons).

Kopējās pirkuma izmaksas: $550\,000 + 1\,202,50 + 826,80 = 552\,029,30\$$.

Pēc 19 dienām obligācijas cena palielinājās līdz 115% no nominālvērtības un emitents nolēma veikt pirmstermiņa izpirkumu, par kuru klients saņēma 100% no nominālvērtības. Ienākumi no izpirkuma.

- 1) $500\,000 \times 100\% = 500\,000\$$ (nominālvērtība).
- 2) 1 202,50\$ – uzkrātais kupons no iepriekšējā maksājuma datuma (18 dienas*).
- 3) 53,98\$ – ieguldījumu konta apkalpošana. Aprēķinot šo summu, tika izmantots konstants portfeļa vērtības samazinājums – 17 64,06\$ dienā aktīvu turēšanas periodā līdz pirmstermiņa izpirkuma datumam (obligāciju atcelšanas datumā, aprēķini balstās uz pirmstermiņa izpirkuma cenu).

Kopējie ienākumi: $500\,000 + 1\,202,50 - 53,98 = 501\,148,52\$$.

Tīrie zaudējumi, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas: $501\,148,52 - 552\,029,30 = - 50\,880,78\$$.

N.B. Lūdzam ņemt vērā, ka atkarībā no obligāciju prospekta, obligācija var tikt dzēsta daļēji vai to var nedzēst vispār – spēja dzēst obligāciju ir sabiedrības tiesības, nevis tās pienākums. Daļējas dzēšanas gadījumā naudas līdzekļu izmaksa visbiežāk ir proporcionāla (*pro rata*), t. i. saņemtās summas tiek izmaksātas proporcionāli starp turētājiem atbilstoši konkrētam noteikumam.

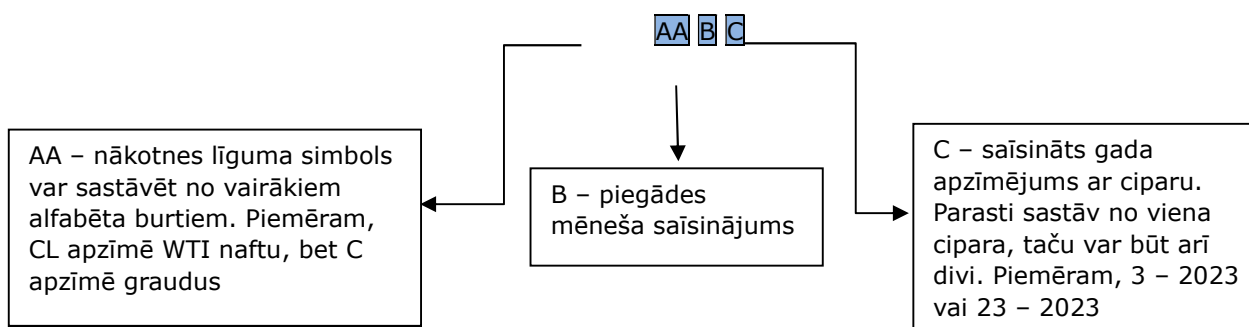

Nākotnes līgumi

Biržā tirgots nākotnes līgums. Darījuma būtība ir konkrēta aktīva piegāde konkrētā vietā un konkrētā datumā nākotnē. Pērkot aktīvu, nenotiek nedz aktīva nodošana, nedz arī maksājums par to. Līguma cena konkrētā brīdī ir aktīva pašreizējā cena, pieskaitot procentus par atlikušo laiku līdz maksājuma veikšanai, t.i. līdz līguma izpildei. Tādējādi nākotnes līgumu tirgi ir sava veida izsoles, kuros veiktā tirdzniecība atspoguļo pēdējos datus par konkrētu aktīvu pieprasījuma un piedāvājuma savstarpējo saistību. Ir divu veidu nākotnes līgumi – piegādes un norēķinu (bez piegādes). Beidzoties piegādes nākotnes līguma termiņam, tiek piegādātas izejvielas (nafta, graudi, benzīns utt.), savukārt beidzoties norēķinu nākotnes līguma termiņam, netiek veikta piegāde, tā vietā tiek veikti norēķini, kur līgumslēdzējas puses pārskaita starpību starp līgumā noteikto cenu un oficiālo cenu līguma notecēšanas brīdī. Pērkot un pārdodot nākotnes līgumus, investori cenšas paredzēt bāzes aktīvu cenu svārstību virzienu, un tādējādi saņemt peļņu. Nākotnes līgumi tiek tirgoti pēc piegādes mēnešiem. Atbilstošais mēnesis tiek norādīts līguma nosaukumā, un var tikt izmantoti šādi saīsinājumi:

SAĪSINĀJUMS	ATŠIFRĒJUMS
F	Janvāris
G	Februāris
H	Marts
J	Aprīlis
K	Maijs
M	Jūnijs
N	Jūlijs
Q	Augusts
U	Septembris
V	Oktobris
X	Novembris
Z	Decembris

Atbilstoši vispārpieņemtiem standartiem nākotnes līguma saīsinājums tiek veidots, pamatojoties uz šādiem principiem:

Nākotnes līgumus raksturo augsta standartizācijas pakāpe – atbilstoši preču specifiskācijai, daudzumam, piegādes vietai un laikam. Pateicoties standartizācijai, līgumi ir līdzīgi ne tikai pēc aprēķina metodikas un struktūras, bet arī pēc terminoloģijas, kas tiek izmantota, lai aprakstītu galvenos parametrus. Pamatnoteikumi ietver:

- 1) Līguma apjoms (Contract size) – svara vai apjoma vienību skaits vienā līgumā. Var tikt izmērīts dažādās masas/apjoma vienībās (trojas uncēs, bušeļos, barelos u.c.).
- 2) 1,0 punkta vērtība (Value of 1.0pt) – līguma cenas izmaiņu par vienu punktu izmaksas (piemēram, no 15,4 līdz 16,4 utt.).
- 3) Minimālās izmaiņas apmērs (Tick size) – minimālā līguma cenas izmaiņa. Saukta arī minimālais solis.
- 4) Minimālās izmaiņas izmaksas (Tick value) – cenas izmaiņu līguma valūtā (ASV dolārs, euro, jena utt.) izmaksas ar minimālām līguma cenas izmaiņām.
- 5) Līguma cena (Price) – nākotnes līguma pašreizējā tirgus cena.
- 6) Līguma vērtība (Contract value) – līguma cena, kas reizināta ar līguma vērtību.
- 7) Augstākā robeža (Up Limit) un Zemākā robeža (Down Limit):
  - Augstākā robeža – maksimālā līguma cenas vērtība dienas laikā. Augstāko robežu nosaka birža, un tā kalpo par sava veida ierobežojumu, par kuru augstākā cena nedrīkst kāpt. Šis ierobežojums pastāv, lai kontrolētu panikas stāvokļus un pārmērīgu svārstīgumu. Kad ir sasniegta augstākā

robeža, tirdzniecība atbilstoši līgumam var tikt pārtraukta. Birža pārskata augstāko robežu katru dienu, pamatojoties uz līguma slēgšanas cenu.

- Zemākā robeža – minimālā līguma cenas vērtība dienas laikā. Zemāko robežu nosaka birža un tā kalpo par sava veida ierobežojumu, par kuru zemāk cena nedrīkst krist. Šis ierobežojums pastāv, lai kontrolētu panikas stāvokļus un pārmērīgu svārstīgumu. Kad ir sasniegta zemākā robeža, tirdzniecība atbilstoši līgumam var tikt pārtraukta. Birža pārskata zemāko robežu katru dienu, pamatojoties uz līguma slēgšanas cenu.

N.B. Jāatzīmē, ka daudzas biržas nosaka ierobežojumus arī citām finanšu instrumentu kategorijām, kā arī visai tirdzniecībai biržā kopumā. Tādējādi biržas var pārtraukt tirdzniecību būtisku biržas indeksu izmaiņu (10 vai vairāk procentu) gadījumā.

- 1) Sākotnējās rezerves prasības (Initial margin) – nākotnes pozīcijas atvēršanai nepieciešamā naudas summa.
- 2) Paziņojumu datumi atbilstoši līgumam:
  - Pēdējā tirgus diena (Last trade) – pēdējā diena, kad nākotnes līgums tiek tirgots vai var tikt aizvērts pirms bāzes aktīva piegādes vai norēķiniem. Šis parametrs ir ietverts visos nākotnes līgumos.
  - Piegādes paziņojuma pirmā diena (First notice) – šajā dienā līguma turētājs var saņemt paziņojumu par nepieciešamību pieņemt bāzes aktīva piegādi. Lai izvairītos no piegādes riska, klienti aizver vai pārnes pozīcijas uz nākamo aktīvo mēnesi dienu pirms piegādes paziņojuma pirmās dienas. Šis parametrs ir ietverts tikai tajos līgumos, kuros ir paredzēta bāzes aktīva fiziska piegāde.
  - Piegādes sākuma datums (First delivery date) – fiziskas piegādes sākuma datums saskaņā ar nākotnes līgumu. Šis parametrs ir ietverts tikai tajos līgumos, kuros ir paredzēta bāzes aktīva fiziska piegāde.

N.B. Brokeri var patstāvīgi noteikt beigu datumus, līdz kuriem viņi ir gatavi turēt savu klientu pozīciju, nebaidoties no piegādes riska un ar to saistītajām administratīvajām izmaksām un ar atcelšanas noformēšanu saistītajām grūtībām. Šajā gadījumā viņi var piespiest, lai klients aizver šādam instrumentam atvērtu pozīciju pirms termiņa.

Tā kā ne visi bāzes aktīvi pakļaujas standartizācijai, nākotnes līgumi pastāv tikai galvenajiem aktīviem, t. sk. plaši izplatīti ir biržas indeksu nākotnes līgumi, akciju, valūtu, lauksaimniecības preču, metālu, naftas produktu un citi nākotnes līgumi. Darījuma otra puse investoram nav zināma; tas arī nav nepieciešams, jo lai nodrošinātu tirdzniecības mehānismu darbojas drošības depozītu sistēma. Atverot garo (pirkšanas) vai īso (pārdošanas) pozīciju, klientam ir jāsniedz garantijas nodrošinājums, kas parasti veido no 2% līdz 10% no aktīva pašreizējās tirgus vērtības. Tādējādi nākotnes līgumu tirgū tiek slēgts liels daudzums sava veida divpusēju darījumu.

Instrumenta sarežģītība: Sarežģīts.

Finanšu instrumentam raksturīgie riski:

Klientam ir pienākums iepazīties arī ar izplatītāko risku aprakstu (skatīt Vispārīgo informāciju par finanšu instrumentiem/pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem riskiem), jo īpaši cenas risku, informācijas risku, tiesisko risku, likviditātes samazināšanas risku, nodokļu risku, sistēmas risku, ārpus sistēmas (individuālo) risku, maržinālās tirdzniecības risku, politisko risku un valūtas risku. Klientam jāņem vērā, ka zaudējumu apjoms ir neierobežots. Klienta saistību dzēšanai Banka var izmantot citus klienta aktīvus Bankā. Pastāv risks ciest būtiskus zaudējumus, ja darījuma tirgus vērtība mainās klientam nelabvēlīgā virzienā, tai skaitā risks zaudēt daļu vai visu nodrošinājumu, kā arī pastāv risks, ka zaudējumu apmērs var pārsniegt sniegtā nodrošinājuma apmēru.

Ja klients pēc Bankas pieprasījuma nespēj sniegt sākotnējo nodrošinājumu vai papildus nodrošinājumu, Banka var slēgt klienta pozīciju un izmantot nodrošinājumu klienta saistību dzēšanai.

Svarīga informācija:

Klients Bankas mājaslapā var atrast pilnu informāciju par izdevumiem un izmaksām, rīkojumu izpildes vietu sarakstu, finanšu instrumentu/pakalpojumu mērķtirgus aprakstu, finanšu instrumentu pamatinformācijas dokumentus.

Tirdzniecības ar nākotnes līgumiem piemēri:

Līguma apraksts:

CLQX – WTI CRUDE OIL 202X. GADA AUGUSTS

LĪGUMA APJOMS	1 000 bareli
1,0 PUNKTA CENA	1 000\$
MINIMĀLĀS KUSTĪBAS APMĒRS	0,01
MINIMĀLĀS KUSTĪBAS CENA	10\$
LĪGUMA CENA	76,81\$/bbl. (dolāri par barelu)
LĪGUMA VĒRTĪBA	76 790\$
SĀKOTNĒJĀ REZERVES PRASĪBA (INITIAL MARGIN)	6 380\$
AUGSTĀKĀ ROBEŽA (UP LIMIT)	N/A
ZEMĀKĀ ROBEŽA (DOWN LIMIT)	N/A

Nākotnes līguma iegāde:

% P/Z	ATVĒRŠANAS CENA	AIZVĒRŠANAS CENA	KOMISIJAS MAKSA (19\$ PAR PUSI)	PEĻŅA/ZAUDĒJUMI (T. SK. SAMAKSĀTĀS KOMISIJAS MAKSAS)
+ 3%	76,81	78,76	38\$*	= (78,76 - 76,81) × 1 000 - 38 = 1 912\$
- 3%	76,81	74,86	38\$*	= (74,86 - 76,81) × 1 000 - 38 = - 1 988\$

*komisijas maksa 19\$ par līgumu par katru pusi nozīmē, ka, pērkot un tālāk pārdodot vienu līgumu, klients maksā 38\$.

Nākotnes līguma pārdošana:

% P/Z	ATVĒRŠANAS CENA	AIZVĒRŠANAS CENA	KOMISIJAS MAKSA (19\$ PAR PUSI)	PEĻŅA/ZAUDĒJUMI (T. SK. SAMAKSĀTĀS KOMISIJAS MAKSAS)
+ 3%	76,81	74,86	38\$*	= (76,81 - 74,86) × 1 000 - 38 = 1 912\$
- 3%	76,81	78,76	38\$*	= (76,81 - 78,76) × 1 000 - 38 = - 1 988\$

*komisijas maksa 19\$ par līgumu par katru pusi nozīmē, ka, pērkot un tālāk pārdodot vienu līgumu, klients maksā 38\$.

Tirdzniecība ar maržināliem instrumentiem, kuru skaitā ir arī nākotnes līgumi, ir saistīta ar nepieciešamību uzturēt noteiktu maržas līmeni. Nepietiekama rezerves prasību seguma gadījumā kontā var rasties nepietiekama seguma situācija (margin call), kura rašanās gadījumā investoram būs jāpapildina konts, lai pilnībā segtu rezerves prasības. Turpmāka situācijas pasliktināšanās var izraisīt zaudējumu fiksēšanas (stop-loss) situāciju. Jāņem arī vērā, ka iestājoties margin call situācijai, bankai ir tiesības slēgt klienta pozīciju, negaidot stop-loss situācijas iestāšanos.

N.B. Nereti finanšu instrumenta tirdzniecības atvēršanas cena var būt zemāka (atvēršana ar cenas pārrāvumu (gap) uz leju) vai augstāka (atvēršana ar cenas pārrāvumu (gap) uz augšu), salīdzinot ar iepriekšējās dienas atvēršanas cenu. Ja tirdzniecība sākas ar pārrāvumu, var rasties situācija, kurā prasības pret klientu var pārsniegt drošības depozītu. Šajā gadījumā klienta pienākums būs nodrošināt papildu līdzekļus starpības starp zaudējumiem un drošības depozītu segšanai.

Margin call un stop loss līmeņa noteikšanas piemērs:

PIEEJAMIE LĪDZEKĻI PIRMS POZĪCIJAS ATVĒRŠANAS	15 000\$
ATVĒRTĀ POZĪCIJA	1 lots CLQX iegāde
PIRKUMA CENA	75
SĀKOTNĒJĀ REZERVES PRASĪBA	6 380\$
KOMISIJAS MAKSA PAR LĪGUMA ATVĒRŠANU	19\$
PIEEJAMIE LĪDZEKĻI PĒC LĪGUMA ATVĒRŠANAS	= 15 000 - 6 380 - 19 = 8 601\$
MARGIN CALL LĪMENIS PUNKTOS NO IEIEŠANAS POZĪCIJĀ CENAS	= 8 601 / 1 000 / 1 = 8,60
MARGIN CALL LĪMENIS	= 75 - 8,60 = 66,40*
STOP LOSS LĪMENIS PUNKTOS NO IEIEŠANAS POZĪCIJĀ CENAS	= (8 601 + 0,70 × 6 380) / 1 000 / 1 = 13,067
STOP LOSS LĪMENIS	= 75 - 13,067 = 61,93**

* tā kā minimālā kustība atbilstoši līgumam ir 0,01; margin call iestāsies, sasniedzot cenu 66,40.

** tā kā minimālā kustība atbilstoši līgumam ir 0,01; stop-loss iestāsies, sasniedzot cenu 61,93.

Akciju iespēju līgumi un nākotnes iespēju līgumi

Iespējas līgums ir atvasinātais instruments, kas dod iespējas līguma pircējam (iespējas līguma garās pozīcijas īpašnieks vai turētājs) tiesības, bet neuzliek pienākumu pirkt vai pārdot bāzes aktīvu vai finanšu instrumentu par iespējas līguma izpildes cenu (strike), atkarībā no iespējas līguma tipa (Eiropas vai amerikāņu). Jāņem vērā, ka, iegādājoties iespējas līgumu, prēmiju saņem darījuma otra puse (iespējas līguma pārdevējs). Saistībā ar minēto, maksimālie garās pozīcijas turētāja zaudējumi var būt tikai par iespējas līgumu samaksātās prēmijas apmērā. Iespējas līguma īsās pozīcijas turētājam (pārdevējam) zaudējumi ir neierobežoti (izņemot PUT opciju pārdošanas gadījumā, jo bāzes aktīva vērtība nevar būt zem nulles), taču peļņa ir ierobežota ar sākotnējo par pārdošanu saņemtās prēmijas summu.

Papildus dalījumam CALL/PUT iespēju līgumus var iedalīt arī pēc to ilguma – nedēļas un mēneša. Nedēļas iespēju līgumi beidzas katru nedēļu, savukārt mēneša iespēju līgumi – reizi mēnesī. Likvidām akcijām un nākotnes iespēju līgumiem mēnesī beidzas trīs nedēļas iespēju līgumi un viens mēneša iespēju līgums (kopā četras darba nedēļas vai viens mēnesis). Atsevišķi bāzes aktīva iespēju līgumi neparedz nedēļas iespēju līgumu tirdzniecību – vairumā gadījumu tas ir saistīts ar pieprasījumu pēc bāzes aktīva (iespējas līguma esamību bāzes līgumam nosaka līguma izdevējs, vairumā gadījumu tā ir birža).

Amerikāņu tipa iespēju līgumu garās pozīcijas turētājs iespēju līgumu darbības laikā var pieprasīt, lai bāzes aktīvs tiktu piegādāts (CALL opcija) vai bāzes aktīvs tiktu pārdots par iespējas līguma izpildes cenu (PUT opcija). Kas attiecas uz Eiropas stila iespēju līgumiem, piegādi var veikt tikai iespējas līguma darbības termiņa beigu datumā. Turpretim iespējas līguma īsās pozīcijas turētāja (pārdevēja) pienākums ir izpildīt otrās puses prasības pārdot aktīvu (CALL iespējas līgums) vai pirkt opciju (PUT iespējas līgumu). Piegādājot bāzes aktīvu, pamatojoties uz iespējas līgumu, jānodrošina sākotnējā rezerves prasība nākotnes līgumam vai naudas līdzekļi piegādājamajām akcijām.

Jāatzīmē, ka standarta akcijas iespējas līgums biržā sastāv no 100 akcijām, savukārt nākotnes iespējas līgums sastāv no viena līguma. Tomēr akciju/nākotnes līgumu skaits var atšķirties atkarībā no iespējas līguma specifikācijas.

Instrumenta sarežģītība: Sarežģīts

Finanšu instrumentam raksturīgie riski:

Klientam ir pienākums iepazīties arī ar izplatītāko risku aprakstu (skatīt Vispārīgo informāciju par finanšu instrumentiem/pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem riskiem), jo īpaši cenas risku, informācijas risku, tiesisko risku, likviditātes samazināšanas risku, nodokļu risku, sistēmas risku, ārpus sistēmas (individuālo) risku, maržinālās tirdzniecības risku, politisko risku un valūtas risku.

Klientam jāņem vērā, ka iespējas līguma cenu (prēmiju) ietekmē pamataktīva cenas izmaiņas un šo cenu svārstīgums. Biržas iespējas līguma cena var mainīties līdz iespējas līguma izbeigšanas datumam. Iespējas līguma pircēja iespējamie kopējie zaudējumi ir ierobežoti samaksātās prēmijas apjomā, saglabājot iespēju gūt peļņu vērtspapīru cenas labvēlīgu izmaiņu rezultātā. Iespējas līguma pārdevēja maksimālais peļņas apjoms ir saņemtā prēmija. Iespējas līguma pārdevējam ir neierobežoti zaudējumi, kas var pārsniegt saņemto prēmiju un sniegtā nodrošinājuma apmēru. Neizpildīti iespēju līgumi pēc darbības termiņa beigām zaudē spēku un attiecīgi zaudē vērtību. Finanšu instrumenti, kas kalpo par iespēju līgumu nodrošinājumu, var tikt norakstīti bez iepriekšēja brīdinājuma. Dažos gadījumos, ja pārdod iespējas līgumus bez nodrošinājuma, zaudējumu apmērs var būt neierobežots.

Svarīga informācija:

Klients Bankas mājas lapā var atrast pilnu informāciju par izdevumiem un izmaksām, rīkojumu izpildes vietu sarakstu, finanšu instrumentu/pakalpojumu mērķtirgus aprakstu, finanšu instrumentu pamatinformācijas dokumentus.

Tirdzniecības ar akciju un nākotnes iespēju līgumiem piemēri:

Nākotnes iespējas līguma piemērs:

CLUX P77 –NAFTAS IESPĒJAS LĪGUMS 202X. GADA SEPTEMBRIS 77 PUT

BĀZES LĪGUMS	CLUX
LĪGUMU BĀZES SKAITS	1 līgums CLUX
BĀZES LĪGUMA APJOMS	1 000 bareli
1,0 PUNKTA CENA	1 000\$
MINIMĀLĀS KUSTĪBAS APJOMS	0,01
MINIMĀLĀS KUSTĪBAS CENA	10\$
CENA	3,10
LĪGUMA VĒRTĪBA	3 100\$
SĀKOTNĒJĀ REZERVES PRASĪBA	6 000\$ (iekasēts tikai pārdošanas gadījumā)
IESPĒJAS LĪGUMA VEIDS	amerikāņu
IESPĒJAS LĪGUMA PUSE	PUT
IZPILDES CENA (STRIKE)	77

Nākotnes iespēju līgumu iegāde:

Peļņas/Zaudējumu aprēķins, izmantojot iespējas līguma cenu

% P/Z	ATVĒRŠANAS CENA	AIZVĒRŠANAS CENA	KOMISIJAS MAKSA (19\$ PAR KATRU PUSI)	PEĻŅA/ZAUDĒJUMI (T. SK. SAMAKSĀTĀS KOMISIJAS MAKSAS)
+ 30%	3,10	3,523	38\$	$= (3,523 - 3,10) \times 1\,000 - 38 = 385\$$
- 30%	3,10	2,677	38\$	$= (2,677 - 3,10) \times 1\,000 - 38 = - 461\$$

Peļņas/Zaudējumu aprēķins, izmantojot iespējas līguma prēmiju

% P/Z	SAMAKSĀTĀ PRĒMIJA, ATVEROT POZĪCIJU	SAŅEMTĀ PRĒMIJA, VEICOT PĀRDOŠANU	KOMISIJAS MAKSA (19\$ PAR KATRU PUSI)	PEĻŅA/ZAUDĒJUMI (T. SK. SAMAKSĀTĀS KOMISIJAS MAKSAS)
+ 30%	$= 3,10 \times 1\,000 = 3\,100\$$	$= 3,523 \times 1\,000 = 3\,523\$$	38\$	$= 3\,523 - 3\,100 - 38 = 385\$$
- 30%	$= 3,10 \times 1\,000 = 3\,100\$$	$= 2,677 \times 1\,000 = 2\,677\$$	38\$	$= 2\,677 - 3\,100 - 38 = - 461\$$

Nākotnes iespējas līguma pārdošana:

Peļņas/Zaudējumu aprēķināšana, izmantojot iespēju līguma cenu

% P/Z	ATVĒRŠANAS CENA	AIZVĒRŠANAS CENA	KOMISIJAS MAKSA (19\$ PAR VIENU PUSI)	PEĻŅA/ZAUDĒJUMI (T. SK. SAMAKSĀTĀS KOMISIJAS MAKSAS)
+ 30%	3,10	2,677	38\$	$= (3,10 - 02,677) \times 1\,000 - 38 = 385\$$
- 30%	3,10	3,523	38\$	$= (3,10 - 3,523) \times 1\,000 - 38 = - 461\$$

Peļņas/Zaudējumu aprēķins, izmantojot iespēju līguma prēmiju

% P/Z	SAŅEMTĀ PRĒMIJA, ATVEROT POZĪCIJU	SAMAKSĀTĀ PRĒMIJA, VEICOT PĀRDOŠANU	KOMISIJAS MAKSA (19\$ PAR KATRU PUSI)	PEĻŅA/ZAUDĒJUMI (T. SK. SAMAKSĀTĀS KOMISIJAS MAKSAS)
+ 30%	$= 3,10 \times 1\,000 = 3\,100\$$	$= 2,677 \times 1\,000 = 2\,677\$$	38\$	$= 3\,100 - 2\,677 - 38 = 385\$$
- 30%	$= 3,10 \times 1\,000 = 3\,100\$$	$= 3,523 \times 1\,000 = 3\,523\$$	38\$	$= 3\,100 - 3\,523 - 38 = - 461\$$

Akciju iespējas līguma piemērs:

AAPL US 09.15.202X. C195 APPLE AKCIJAS 202X.GADA 15.SEPTEMBRA 195 CALL

BĀZES LĪGUMS	Apple Inc. akcijas
AKCIJU BĀZES SKAITS	100 Apple Inc. akcijas
1,0 PUNKTA CENA	100\$
MINIMĀLĀS KUSTĪBAS APJOMS	0,05
MINIMĀLĀS KUSTĪBAS CENA	5\$
CENA	5,00
SĀKOTNĒJĀ REZERVES PRASĪBA (INDIKATĪVI)	500\$ (iekasēts tikai pārdošanas gadījumā)
IESPĒJAS LĪGUMA TIPS	amerikāņu
IESPĒJAS LĪGUMA PUSE	CALL
IZPILDES CENA	195

Akciju iespējas līguma iegāde:

Peļņas/Zaudējumu aprēķins, izmantojot iespējas līguma cenu

% P/Z	ATVĒRŠANAS CENA	AIZVĒRŠANAS CENA	KOMISIJAS MAKSA (35\$ PAR KATRU PUSI)*	PEĻŅA/ZAUDĒJUMI (T.SK. SAMAKSĀTĀS KOMISIJAS MAKSAS)
+ 30%	5,00	7,57	70\$	$= (7,57 - 5,00) \times 100 - 70 = 187\$$
- 30%	5,00	2,43	70\$	$= (2,43 - 5,00) \times 100 - 70 = - 327\$$

*minimālā komisijas maksa 35\$. Pārsniedzot minimālo sliekšni, komisijas maksa ir 3,5\$ par katru iespējas līgumu.

Peļņas/Zaudējumu aprēķins, izmantojot iespējas līguma prēmiju

% P/Z	SAMAKSĀTĀ PRĒMIJA, ATVEROT POŽĪCIJU	SAŅEMTĀ PRĒMIJA, VEICOT PĀRDOŠANU	KOMISIJAS MAKSA (35\$ PAR KATRU PUSI)*	PEĻŅA/ZAUDĒJUMI (T. SK. SAMAKSĀTĀS KOMISIJAS MAKSAS)
+ 30%	$= 5,00 \times 100 = 500\$$	$= 7,57 \times 100 = 757\$$	70\$	$= 757 - 500 - 70 = 187\$$
- 30%	$= 5,00 \times 100 = 500\$$	$= 2,43 \times 100 = 243\$$	70\$	$= 243 - 500 - 70 = - 327\$$

*minimālā komisijas maksa 35\$. Pārsniedzot minimālo sliekšni, komisijas maksa ir 3,5\$ par vienu iespējas līgumu.

Akciju iespējas līguma pārdošana:

Peļņas/Zaudējumu aprēķins, izmantojot iespējas līguma cenu

% P/Z	ATVĒRŠANAS CENA	AIZVĒRŠANAS CENA	KOMISIJAS MAKSA (35\$ PAR KATRU PUSI)*	PEĻŅA/ZAUDĒJUMI (T. SK. SAMAKSĀTĀS KOMISIJAS MAKSAS)
+ 30%	5,00	2,43	70\$	$= (5,00 - 2,43) \times 100 - 70 = 187\$$
- 30%	5,00	7,57	70\$	$= (5,00 - 7,57) \times 100 - 70 = - 327\$$

*minimālā komisijas maksa 35\$. Pārsniedzot minimālo sliekšni, komisijas maksa ir 3,5\$ par vienu iespējas līgumu.

Peļņa/Zaudējumu aprēķins, izmantojot iespējas līguma prēmiju

% P/Z	SAŅEMTĀ PRĒMIJA, ATVEROT POŽĪCIJU	SAMAKSĀTĀ PRĒMIJA, VEICOT PĀRDOŠANU	KOMISIJAS MAKSA (35\$ PAR KATRU PUSI)*	PEĻŅA/ZAUDĒJUMI (T. SK. SAMAKSĀTĀS KOMISIJAS MAKSAS)
+ 30%	$= 5,00 \times 100 = 500\$$	$= 2,43 \times 100 = 243\$$	70\$	$= 500 - 243 - 70 = 187\$$
- 30%	$= 5,00 \times 100 = 500\$$	$= 7,57 \times 100 = 757\$$	70\$	$= 500 - 757 - 70 = - 327\$$

*minimālā komisijas maksa 35\$. Pārsniedzot minimālo sliekšni, komisijas maksa ir 3,5\$ par vienu iespējas līgumu.

Iespēju līgumu stratēģijas

Iespēju līgumu stratēģijas ir dažādu iespēju līgumu kombinācija, gan pāri ar iespējas līguma bāzes aktīvu, gan bez tā. Iespējas līguma stratēģiju nosaka investors, pamatojoties uz izvirzīto mērķi, piemēram, pozīcijas peļņas palielināšana (tirgus izaugsmes gadījumā) vai zaudējumu ierobežošana (hedžēšana). Tā kā iespēju līgumu stratēģijas ir saistītas ar tirgus kustību, tās var iedalīt divos veidos – “bull” stratēģija un “bear” stratēģija. “Bull” stratēģijas galvenais princips ir paaugstināt bāzes aktīva vērtību, savukārt “bear” stratēģija balstās uz bāzes aktīva vērtības samazināšanu. Lai efektīvi izmantotu iespēju līgumu stratēģijas, jāsaprot, kur atrodas atmaksāšanas brīdis (cenas līmenis, kurā iespējas līguma pozīcijas ienākumi un izdevumi, t. sk. komisijas maksas, ir 0). Neskatoties uz to, ka iespēju līgumu stratēģiju ir daudz, visizplatītākās ir:

- 1) “Bull” spreds (CALL Spread) – šī stratēģija paredz CALL iespējas līguma iegādi, vienlaicīgi pārdodot CALL iespējas līgumu, taču par augstāku izpildes cenu. No pārdošanas saņemtā prēmija daļēji segs par pirkumu samaksāto prēmiju. Izmantojot šo stratēģiju, investors pieņem, ka bāzes aktīva cena paaugstināsies (virs garās pozīcijas izpildes cenas), taču nepārsniegs noteiktu līmeni (īsās pozīcijas izpildes cena).
- 2) “Bear” spreds (PUT Spread) – šī stratēģija ir pretēja “bull” spreadam. Stratēģija paredz PUT iespējas līguma iegādi, vienlaicīgi pārdodot PUT iespējas līgumu, taču ar zemāku izpildes cenu. Kā minēts iepriekšējā punktā, pārdošanas prēmija daļēji sedz samaksāto prēmiju. Izmantojot šo stratēģiju, investors pieņem, ka bāzes aktīva cena nokritīsies (zem garās pozīcijas izpildes cenas), taču ne zemāk par noteiktu līmeni (īsās pozīcijas izpildes cena).
- 3) Nosegti CALL/PUT iespēju līgumi (Covered CALL/PUT) – šīs stratēģijas pamatideja ir vai nu CALL tipa iespējas līguma pārdošana pret bāzes aktīva garo pozīciju, vai PUT tipa iespējas līguma pārdošana pret bāzes aktīva īso pozīciju. Pārdodot iespējas līgumu, investors saņem prēmiju. Šī prēmija rada sava veida drošības spilvenu, kas samazina bāzes aktīva cenas krišanas risku (attiecībā uz bāzes aktīva garo pozīciju) vai pieauguma risku (attiecībā uz bāzes aktīva īso pozīciju), kā arī paaugstina pozīcijas ienesīgumu, ja bāzes aktīva cena paliek konkrētās robežās.

Piemēram, investoram portfelī ir 100 akcijas, kas pirktas par 300\$ gabalā. Lai palielinātu peļņu, viņš pārdod CALL iespēju līgumus par izpildes cenu 305\$. Saņemtā prēmija ir 2\$. Šajā gadījumā zemākā robeža, no kuras investors cietīs zaudējumus būs 298\$ par vienu akciju (bāzes aktīva iestāšanās cena mīnus prēmija). Tomēr maksimālā peļņa būs arī ierobežota ar 7\$ par akciju (tirgojot virs 305\$ iespējas līguma termiņa notecēšanas dienā, investoram būs jāizvieto akcijas pie darījuma partnera).

- 1) Straddle – šī stratēģija balstās uz vienāda skaita CALL un PUT tipa iespēju līgumu iegādi vai pārdošanu par vienādu izpildes cenu ar vienādu viena bāzes aktīva dzēšanas termiņu. Izšķir 2 Straddle veidus: long straddle (iespējas līgumu iegāde) un short straddle (iespējas līgumu pārdošana). Long straddle stratēģijai ir jēga, ja sagaidāmas augstas cenu svārstības, sakarā ar ko peļņa no iespēju līgumiem pārsniegs par pirkumu samaksāto prēmiju. Maksimālā peļņa nav ierobežota un zaudējumi nav lielāki par samaksāto prēmiju. Short straddle stratēģijai ir jēga, ja cenu svārstības nav sagaidāmas, sakarā ar ko tiks saņemta prēmija no iespējas līgumu pārdošanas un iespējas līguma pircējs neizmantos savas tiesības. Maksimālā peļņa ir ierobežota ar prēmiju no iespējas līgumu pārdošanas un zaudējumi nav ierobežoti.

Piemēram, uzņēmuma akcijas šobrīd tiek tirgotas par 1 265\$ par vienu akciju. Investors paredz augstu cenu svārstīgumu pēc ceturkšņa finanšu pārskatu publicēšanas. Tāpēc viņš iegādājas CALL un PUT iespēju līgumus par izpildes cenu 1 265 par 40,50\$ par vienu akciju. Investors kopā samaksāja 81\$ par abiem iespēju līgumiem. Ja iespēju līgumu dzēšanas termiņā akcija tiks tirgota zemāk par 1 184\$ vai augstāk par 1 346\$, opcijas stratēģija nesīs peļņu.

- 2) Strangle – šī stratēģija izmanto tādu pašu principu kā Straddle, taču rīkojas ar iespēju līgumiem, kuri ir “bez naudas” (iespēju līgumi, kuru izpildes cena ir attālināta no pašreizējās tirgus cenas). Iespējas līgums ir “bez naudas”, ja par to nav jēgas veikt piegādi, jo pirkt vai pārdot bāzes aktīvu par tirgus cenu ir ienesīgāk. Iespēju līgumi, kuri ir “bez naudas”, parasti ir lētāki. Strangle iespēju līgumu stratēģijas galvenais pluss ir mazāka prēmija, taču, samazinot izmaksas, paaugstinās ienesīguma robežas (visaugstākais un viszemākais stratēģijas atmaksāšanās līmenis).

Strangle stratēģijas izmantošanas piemērs būs CALL iespējas līguma iegāde ar “straiku” 270 par 3\$ un PUT opcijas iegāde ar “straiku” 260 par 5\$, pastāvot piedāvājumam tirgū 265. Abu iespēju līgumu dzēšanas termiņam ir jābūt vienādam, tāpat kā bāzes aktīvam. Kopējā prēmija būs 8\$. Ja bāzes aktīva cena dzēšanas datumā būs zemāka nekā 252\$ (260 – 8) vai augstāka nekā 278\$ (270 + 8), stratēģija nesīs peļņu.

Tirdzniecības platforma Rietumu FX

Rietumu FX ir radīts, balstoties uz kompānijas MetaQuotes platformu MetaTrader4. Kopš 2005.gada MetaTrader4 ir vispopulārākā treideru izvēle visā pasaulē. Banka apvieno laika gaitā pārbaudītu ērtu interfeisu ar vislabākajām izpildes tehnoloģijām tirgū. Banka piedāvā saviem klientiem tirdzniecību Forex tirgū reāla pieprasījuma un piedāvājuma apstākļos:

- 1) valūtas, metālu un naftas tirdzniecība
- 2) vadošo banku tirgus veidotāju likviditāte
- 3) tūlītēja rīkojumu izpilde ar STP tehnoloģiju palīdzību
- 4) šauri spredi un kotējumi, ko piedāvā lielākie likviditātes nodrošinātāji
- 5) atļauta skalpēšanas metode: nepastāv ierobežojumi attiecībā uz stop un limit rīkojumiem

Tirdzniecība, izmantojot elektroniskās tirdzniecības platformas, var atšķirties ne tikai no bals tirdzniecības, bet arī no tirdzniecības vairākās platformās. Papildus riskiem, kas saistīti ar konkrētu finanšu instrumentu, pastāv tehnoloģiskais risks, kas saistīts ar iespējamām informācijas sistēmu aparatūras kļūmēm, kā arī programmnodrošinājumu.

Maržinālais FOREX

Šis produkts ļauj spekulēt, izmantojot kredītsviru, pieaugot vai samazinoties valūtas kotācijām. **Augsta kredītsvira un augsts svārstīgums** ir Forex tirgus raksturīgās iezīmes. Operācija ar valūtu pāri (piemērs: EUR/USD) ir vienlaicīga divu valūtu pirkšana un pārdošana. Investors var pirkt (garā pozīcija), ja uzskata, ka bāzes valūtai (EUR) pieaugs vērtība, salīdzinot ar kotēto valūtu (USD), vai pārdot (īsā pozīcija), ja uzskata, ka bāzes valūtas cena kritīs. Maržinālā spekulatīvā tirdzniecība **neparedz fizisko piegādi** un tai nav noteikts norēķinu datums. Salīdzinot ar citiem produktiem, šim instrumentam **ir augstākais riska līmenis**.

Maržinālās prasības Forex tirgū ir vienas no zemākajām (līdz 3,33%), tāpēc investoriem ir jābūt īpaši piesardzīgiem. Maržinālā tirdzniecība pieļauj augstas ekspozīcijas ar salīdzinoši nelielu konta depozītu. Ja kontā nav pietiekami līdzekļu, lai uzturētu pozīciju, un investors nevar laikus papildināt kontu, **pozīcijas tiks automātiski aizvērtas par pirmo pieejamo cenu**. Lielas peļņas iespējamība nes līdzi arī lielu zaudējumu risku. No 2018.gada 1.augusta attiecībā uz privātajiem ieguldītājiem stājas spēkā aizsardzība pret negatīvu bilanci Mērķis ir ierobežot investora kapitāla zaudējumus, jo gadījumos, kad pamatā esošos aktīvus skar lielas un pēkšņas cenu izmaiņas, investora konta bilance var kļūt negatīva. Ar šī ierobežojošā pasākuma ieviešanu investora maksimālie zaudējumi, kas varētu rasties no FOREX tirdzniecības kopā ar visām saistītām izmaksām, nepārsniegs FOREX tirdzniecības kontā esošo un ar FOREX tirdzniecību saistīto līdzekļu kopējo apjomu.

Klienta izmaksas ir komisijas maksas vai komisija spreda formā, kā arī maksa par pozīcijas pārvešanu, ar tām klientam ir jāiepazīstas pirms darījuma noslēgšanas. Ja pozīcija paliks atvērta dienas beigās, tad tiks atvilktā vai ieskaitīta maksa par pozīcijas pārvešanu (swap, rollover maksa). Maksa par pozīcijas pārvešanu tiek aprēķināta, pamatojoties uz starpību starp abu valūtu procentu likmēm un bankas atlīdzību.

Forex tirgus nav centralizēts un ir būtiski atkarīgs no likviditātes nodrošinātājiem, ar kuriem sadarbojas banka. **Cenu veidošanās notiek ārpus regulētā tirgus**, tāpēc pašreizējās cenas pie katra brokera var atšķirties. Likviditātes nodrošinātāji var būtiski palielināt tirgus spredu, kas atspoguļots Forex tirgū un ir būtisks risks istermiņa tirdzniecībai. **Maržinālā valūtas tirdzniecība ir iespējama tikai Rietumu FX platformā (Metatrader 4)**.

Papildus jāatzīmē, ka saistībā ar Forex tirgus īpatnībām (nav centralizēts, atkarīgs no likviditātes nodrošinātāja), notiekot visnelabvēlīgākajām tirgus izmaiņām, likviditātes nodrošinātājs nespēs pildīt savas saistības attiecībā uz darījumu (darījuma partnera bankrota risks).

Instrumenta sarežģītība: Sarežģīts

Finanšu instrumentam raksturīgie riski:

Klientam ir pienākums iepazīties arī ar izplatītāko risku aprakstu (skatīt Vispārīgo informāciju par finanšu instrumentiem/pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem riskiem), jo īpaši cenas risku, informācijas risku, tiesisko risku, likviditātes samazināšanas risku, nodokļu risku, sistēmas risku, ārpus sistēmas (individuālo) risku, maržinālās tirdzniecības risku, politisko risku un valūtas risku.

Zaudējumu apjoms ir neierobežots. Klienta saistību dzēšanai Banka var izmantot citus klienta aktīvus Bankā. Pastāv risks ciest būtiskus zaudējumus, ja darījuma tirgus vērtība mainās klientam nelabvēlīgā virzienā, tai skaitā risks zaudēt daļu vai visu nodrošinājumu.

Ja klients pēc Bankas pieprasījuma nespēj sniegt sākotnējo nodrošinājumu vai papildus nodrošinājumu, Banka var slēgt klienta pozīciju un izmantot nodrošinājumu klienta saistību dzēšanai.

Svarīga informācija:

Klients Bankas mājaslapā var atrast pilnu informāciju par izdevumiem un izmaksām, rīkojumu izpildes vietu sarakstu, finanšu instrumentu/pakalpojumu mērķtirgus aprakstu, finanšu instrumentu pamatinformācijas dokumentus.

Tirdzniecības Rietumu FX platformā piemērs:

VALŪTU PĀRIS EUR/USD

OPERĀCIJAS VEIDS	Pirkums	
ATVĒRŠANAS CENA	1,12	Pozīcijas atvēršanas cena
POZĪCIJAS APMĒRS	1 lots	1 lots = 100 000 bāzes valūta
DARĪJUMA SUMMA	100 000	100 000 EUR pirkums pret USD
MARŽINĀLĀS PRASĪBAS	3,33% (1:30)	Pozīcijas atvēršanai nepieciešamie brīvie līdzekļi
MARŽINĀLĀS PRASĪBAS (USD)	3 729,60\$	$100\,000 \times 3,33\% \times \text{EUR/USD likme} = 3\,729,60$
KOMISIJAS MAKSA	0,025%	$100\,000 \times 0,025\% \times \text{EUR/USD likme} = 28\$$ (pilns apgrozījums)
KONTA BILANCE	6 000\$	Konta depozīts
STOP OUT LĪMENIS	50%	Stop Out līmenis, ko noteicis brokeris. Sasniedzot šo līmeni, pozīcijas tiks automātiski likvidētas

SCENĀRIJS	CENAS IZMAIŅAS	P/Z (P/Z – KOMISIJAS MAKSA)	AKTĪVI (KONTA BILANCE + P/Z)	PIEEJAMIE LĪDZEKĻI (AKTĪVI – MARŽINĀLĀS PRASĪBAS)	MARŽAS LĪMENIS (AKTĪVI/MARŽINĀLĀS PRASĪBAS)	KONTA ATBILSTĪBA MARŽINĀLAJĀM PRASĪBĀM
LABVĒLĪGS	+ 2%	2 240 – 28 = 2 212\$	6 000 + 2 212 = 8 212\$	8 212 – 3 729,60 = 4 482,40\$	8 212 / 3 729,60 = 220,18%	220,18% > 50% = OK
NELABVĒLĪGS	- 1,5%	- 1 680 – 28 = - 1 708\$	6 000 – 1 708 = 4 292\$	4 292 – 3 729,60 = 562,40\$	4 292 / 3 729,60 = 115,08%	115,08% > 50% = OK
EKSTRĒMS	- 4%	- 4 480 – 28 = - 4 508\$	6 000 – 4 508 = 1 492\$	1 492 – 3 729,60 = - 2 237,60\$	1 492 / 3 729,60 = 40,00%	40,00% < 50% = Stop Out

Cenu starpības līgums (CFD)

Uzmanību! CFD ir sarežģīti finanšu instrumenti, un tiem ir augsts risks attiecībā uz strauju naudas zaudēšanu sviras finansējuma dēļ. Jums jāizvērtē, vai Jūs saprotat, kā darbojas CFD līgumi un vai Jūs varat atļauties lielu risku pazaudēt savu naudu.

Cenu starpības līgums (CFD) ir finanšu līgums starp tirgotāju un brokeri, kura pamatā ir bāzes aktīva cenas starpība pozīcijas atvēršanas un slēgšanas brīdī. CFD tirdzniecība ir metode, kā var spekulēt uz bāzes aktīva cenas svārstībām, piemēram, akcijām, indeksiem, precēm vai metāliem. Klientiem ir iespēja ieņemt īso vai garo pozīciju, t.i. veikt pieņēmumus par bāzes aktīva cenas samazināšanos vai paaugstināšanos.

CFD pakārtotais aktīvs nekad nepieder CFD turētājam, jo, noslēdzot līgumu, tiek saņemta vai maksāta tikai starpība starp CFD un/vai pakārtotā aktīva slēgšanas vērtību un atvēršanas vērtību. CFD nav saistīti ar faktisku preču vai vērtspapīru piegādi. Piemēram, tā vietā, lai pirktu vai pārdotu fizisko zeltu, tirgotājs var vienkārši spekulēt uz zelta cenas izmaiņām, noslēdzot cenu starpības līgumu (CFD).

CFD ir produkts, kam piemīt sviras efekts. Sviras izmantošana CFD tirdzniecībā ļauj iegūt pilnu tirgus ekspozīciju par nelielu sākotnēji depozītu, ko mēdz saukt par maržu. Citiem vārdiem sākot, klientam jānodrošina tikai daļa no visas ekspozīcijas (minimāli 3,3% jeb svira 30:1) pozīcijas atvēršanai. Svarīgi atcerēties, ka maržinālā tirdzniecība ir saistīta ar augstu risku, jo peļņas vai zaudējumu apjoms (bāzes aktīva tirgus cenas izmaiņas) tiek rēķināts, ņemot vērā atvērtas pozīcijas pilno apjomu, nevis tikai maržu.

Instrumenta sarežģītība: Sarežģīts

Finanšu instrumentam raksturīgie riski:

Klientam ir pienākums iepazīties arī ar izplatītāko risku aprakstu (skatīt Vispārīgo informāciju par finanšu instrumentiem/pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem riskiem), jo īpaši cenas risku, informācijas risku, tiesisko risku, likviditātes samazināšanas risku (pie noteiktiem darījuma apjomiem vai attiecīgiem tirgus apstākļiem), nodokļu risku, sistēmas risku, ārpus sistēmas (individuālo) risku, maržinālās tirdzniecības risku un politisko risku.

CFD nav piemēroti tirdzniecībai, kas notiek pēc "pērc un turi" principa. Ieguldījuma uzturēšana spēkā uz nakti pakļauj lielākam riskam un rada papildus izmaksas. Nodrošinājums, kas jāuztur spēkā kā depozīts CFD nodrošinātājam, tiek katru dienu pārrēķināts atbilstoši aktuālai pakārtotā aktīva tirgus vērtībai. Līdz ar to, lai izvairīties no piespiedu pozīcijas aizvēršanas nodrošinājuma vērtības samazināšanas dēļ, klientam būtu jāatjauno nodrošinājuma pozīcija, ieskaitot tirdzniecības kontā papildus naudas līdzekļus.

Tirdzniecības ar CFD piemērs:

CFD NAFTAI XTI/USD (WTI CRUDE)

OPERĀCIJAS VEIDS	Pirkums	
POZĪCIJAS APMĒRS	1 lots	1 lots = 1 000 bareli
ATVĒRŠANAS CENA	79	79 USD par 1 bareli
MARŽINĀLĀS PRASĪBAS	10% (1:10)	Pozīcijas atvēršanai nepieciešamie brīvie līdzekļi
MARŽINĀLĀS PRASĪBAS (USD)	7 900\$	$1\ 000 \times 10\% \times \text{XTI/USD cena} = 7\ 900$
KOMISIJAS MAKSA	39,5\$	$1\ 000 \times 79 \times 0,025\% = 19,75$
MAKSA PAR PĀRNEŠANU*	14,50\$	$(4,11\% + 2,5\%) \times 1\ 000 \times 79/360$
KONTA BILANCE	10 000\$	Konta depozīts

*Ņemot vērā, ka maksa par pārvešanu uz nākamo dienu = tirgus likme +2,5%. Tirgus likme piemērā = 4,11%

SCENĀRIJS	CENU IZMAIŅAS (%)	GADA IENESĪGUMS (SUMMA, KO VARĒTU SAŅĒMT ATPAKAĻ (IENESĪGUMS %))	
		DIENAS LAIKĀ (IETEICAMĀIS TURĒJUMA LAIKPOSMS)	5 DIENAS
MINIMĀLAIS	MINIMĀLĀ ATDEVE NETIEK GARANTĒTA. JŪS VARĒTU ZAUDĒT IEGULDĪJUMA DAĻU VAI VISU IEGULDĪJUMU.		
SPRIEDZES**	- 9%	-7 129,75 \$ (-71,30%)	-7 202,25 \$ (-72,02%)
NELABVĒLĪGAIS* *	- 3%	-2 389,75 \$ (-23,90%)	-2 462,25 \$ (-24,62%)
MĒRENAIS	0%	-19,75 \$ (-0,20%)	-92,25 \$ (-0,92%)
LABVĒLĪGAIS	+1%	770,25 \$ (7,70%)	697,75 \$ (6,98%)

**Lūdzu, ņemiet vērā, ka šajā scenārijā pašu kapitāls ir mazāks nekā nepieciešamās maržinālās prasības 7 900\$. Šādu situāciju sauc par nepietiekama seguma situāciju. AS "Rietumu Banka" ir tiesīga pēc saviem ieskatiem aizvērt pozīciju(-as).

Valūtas ārpusbiržas nākotnes darījumi (forwards)

Par valūtas ārpusbiržas nākotnes darījumu sauc līgumu, ar kuru vienai pusei (pārdevējam) ir jāsamaina otrai pusei (pircējam) konkrēta naudas summa par iepriekšnoteiktu valūtas maiņas kursu konkrētā dienā nākotnē (vienpusēji). Atšķirībā no valūtas nākotnes darījumiem (Futures) valūtas ārpusbiržas nākotnes darījumi (forwards) nav standartizēti, kas nozīmē, ka tos var pielāgot noteiktai summai un jebkuram termiņam. Nelabvēlīgu valūtas kursa svārstību rezultātā var rasties valūtas risks. Ārpusbiržas nākotnes darījumi tiek slēgti ar mērķi mazināt šo risku un rast iespēju precīzāk plānot savu nākotnes naudas plūsmu. Piemēram, ārpusbiržas nākotnes darījumi var aizsargāt pircēju vai pārdevēju pret nelabvēlīgiem valūtas kursa izmaiņām, kas var rasties laika posmā starp pirkuma/pārdošanas līguma noslēgšanu un faktisko pirkšanu/pārdošanu. Šāda darījuma valūtu kurss tiek noteikts, pamatojoties uz aktuālo valūtas kursu un procentu likmju starpību starp valūtu, ko pērk un valūtu, ko pārdod.

Instrumenta sarežģītība: Sarežģīts

Finanšu instrumentam raksturīgie riski:

Klientam ir pienākums iepazīties arī ar izplatītāko risku aprakstu (skatīt Vispārīgo informāciju par finanšu instrumentiem/pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem riskiem), jo īpaši cenas risku, informācijas risku, tiesisko risku, likviditātes samazināšanas risku (pie noteiktiem darījuma apjomiem vai attiecīgiem tirgus apstākļiem), nodokļu risku, sistēmas risku, ārpus sistēmas (individuālo) risku, maržinālās tirdzniecības risku un politisko risku. Ārvalstu valūtu maiņas (spot) darījumi ir mazāk piemēroti riska ierobežošanai attiecībā uz nākotnes naudas plūsmu, ņemot vērā, ka norēķini notiek tikai pēc divām darba dienām no darījuma noslēgšanas un līdz ar to ir nepieciešama ātra naudas līdzekļu pieejamība. Tāpēc šim nolūkam nākotnes līgumi (forward) ir piemērotāki. Pastāv risks ciest būtiskus zaudējumus, ja darījuma tirgus vērtība mainās klientam nelabvēlīgā virzienā, tai skaitā risks zaudēt daļu vai visu nodrošinājumu gadījumā, ja darījuma norēķinu diena nesakrīt ar darījuma noslēgšanas dienu. Zaudējumu apmērs var arī pārsniegt sniegtā nodrošinājuma apmēru. Parasti ārpusbiržas nākotnes līgumus (forward) nevar vienpusēji izbeigt un pozīcija paliek atvērta līdz termiņa beigām. Darījuma izbeigšana pirms termiņa beigām var radīt papildus izmaksas.

Svarīga informācija:

Klients Bankas mājaslapā var atrast pilnu informāciju par izdevumiem un izmaksām, rīkojumu izpildes vietu sarakstu, finanšu instrumentu/pakalpojumu mērķtirgus aprakstu, finanšu instrumentu pamatinformācijas dokumentus.

Nākotnes (forward) darījuma piemēri:

Klientam komercdarbības veikšanai pēc mēneša jāiegādājas iekārta par ASV dolāriem. Tā kā sabiedrība darbojas eiro zonā, galvenais ienākums tiek gūts euro valūtā. Ja konvertācija tiek veikta darījuma veikšanas brīdī (pēc mēneša), nav skaidrs, cik naudas būs nepieciešams, jo kurss var mainīties.

Lai pasargātu sabiedrību no valūtas maiņas riska un piešķirtu darījumam nepieciešamo naudas summu, klients nolēmj fiksēt valūtas maiņas kursu, kas notiks pēc mēneša, izmantojot nākotnes (forward) darījumu.

Darījuma parametri:

- 1) Nepieciešamā summa ASV dolāros iekārtas iegādei – 1 000 000\$.
- 2) Drošības depozīts 70 000\$ – 7% no nākotnes (forward) darījuma summas tiks iekasēti vienā no nākotnes (forward) līguma valūtām un aprēķināti individuāli.
- 3) Fiksētais valūtas maiņas kurss ir 1,17.
- 4) Nepieciešamā euro summa konvertēšanai pēc mēneša: $1\,000\,000 / 1,17 = 854\,700,86\text{€}$.

Ja pēc mēneša tirgus valūtas maiņas kurss būs 1,15\$ par euro, klienta ienākums no darījuma būs 17 094,02\$ (nākotnes (forward) kurss ir izdevīgāks nekā tirgus kurss). Ar tirgus kursu 1,19\$ par euro klients darījumā zaudēs 17 094,02\$ (tirgus valūtas maiņas kurss ir labāks nekā nākotnes (forward) kurss). Jāatzīmē, ka pat ar kursa zaudējumiem nākotnes (forward) līgums ļauj plānot turpmākās izmaksas, kam ir pozitīva ietekme uz sabiedrības darbību kopumā.

Naudas tirgus instrumenti

Naudas tirgus kopā ar kapitāla tirgu ir finanšu tirgus daļa. Galvenās naudas tirgus atšķirības ir aizņēmuma termiņš – līdz vienam gadam – un zems finanšu risks. Tā kā tā ir īstermiņa aizņemšanās, naudas tirgus instrumentiem ir zemi procentu ieņēmumi un tie pamatā kalpo naudas līdzekļu aizņemšanai vai ieguldīšanai īstermiņā.

Naudas tirgus instrumenti ietver:

- 1) Īstermiņa vērtspapirus (vekseļus, bankas čekus, depozitāros sertifikātus);
- 2) Īstermiņa aizdevumus (komerciālos un starpbanku);
- 3) REPO darījumus.

Visvienkāršākais un izplatītākais instruments ir īstermiņa ASV Valsts kases parādzīmes (dzēšanas termiņš līdz vienam gadam, ieskaitot). Šīs parādzīmes ir vieni no likvidākajiem un īpaši drošiem finanšu instrumentiem. ASV vekseļi no visiem pārējiem vekseļiem atšķiras ar cenu, kas ir atlaide no nominālvērtības, un kupona izmaksu neesamību. Tā kā ASV Valsts kases parādzīmes ir ne-kupona diskonta vērtspapīri, vērtspapīra ienesīgumu uz papīra veido tā pašreizējā cena.

Instrumenta sarežģītība: vienkārši, izņemot tos, kuros ir ietverts atvasinātais instruments vai kuru struktūra ir tāda, kas klientam apgrūtina ar attiecīgo finanšu instrumentu saistītā riska izpratni.

Finanšu instrumentam raksturīgie riski:

Klientam ir pienākums iepazīties arī ar izplatītāko risku aprakstu (skatīt Vispārīgo informāciju par finanšu instrumentiem/pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem riskiem), jo īpaši cenas risku, informācijas risku, tiesisko risku, likviditātes samazināšanas risku, saistību nepildīšanas risku, nodokļu risku, sistēmas risku, ārpus sistēmas (individuālo) risku un politisko risku.

Parāda vērtspapīra vērtība ir atkarīga no attiecīgajā tirgū pastāvošās gada procentu likmes. Procentu likmei pieaugot, parāda vērtspapīra cena samazinās, savukārt procentu likmei samazinoties, parāda vērtspapīra cena palielinās.

Svarīga informācija:

Klients Bankas mājaslapā var atrast pilnu informāciju par izdevumiem un izmaksām, rīkojumu izpildes vietu sarakstu, finanšu instrumentu/pakalpojumu mērķtirgus aprakstu, finanšu instrumentu pamatinformācijas dokumentus.

Ieguldījumu ASV Valsts kases parādzīmēs piemēri:

Ieguldījumi ar turpmāku peļņu:

Investors iegādājās 100 000 īstermiņa ASV Valsts kases parādzīmes nominālvērtībā ar dzēšanas termiņu pēc 27 dienām. Iegādes laikā šī parādzīme tika tirgota ar ienesīgumu 1,2625% (99,7475%). Iegādes izmaksas ir:

- 1) $100\,000 \times 99,7475\% = 99\,747,50\text{\$}$ (par parādzīmi nominālvērtībā).
- 2) 99,75\$ – Bankas komisijas maksa par konkrēto parādzīmju iegādi (0,1% no darījuma summas).

Kopējās pirkuma izmaksas: $99\,747,50 + 99,75 = 99\,847,25\text{\$}$.

Investors nolemj turēt šīs parādzīmes līdz to dzēšanas termiņam. Tā kā dzēšana notiek 100% nominālvērtībā, ienākumi no parādzīmes dzēšanas un saistītās izmaksas ir:

- 3) $100\,000 \times 100\% = 100\,000\text{\$}$ (par parādzīmi nominālvērtībā).
- 4) 0\$ – Bankas komisijas maksa, dzēšot parādzīmi (komisijas maksa par obligācijas dzēšanu netiek iekasēta).
- 5) 18,73\$ – ieguldījumu konta apkalpošana (0,25% gadā no aktīvu kopsummas ieguldījumu kontā, šajā piemērā portfelis sastāv tikai no viena aktīva). Aprēķinot šo summu, tika izmantots portfeļa vērtības palielinājums 9,71\$ dienā aktīva turēšanas periodā. Aprēķina formula: $V \times 0,25\% / 360$, kur V ir aktīva vērtība konkrētā datumā.

Kopējie ienākumi no dzēšanas: $100\,000 - 18,73 = 99\,981,27\text{\$}$.

Tirā peļņa no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas: $99\,981,27 - 99\,847,25 = 134,02\text{\$}$.

Ieguldījumi ar turpmākiem zaudējumiem:

Investors iegādājās 100 000 īstermiņa ASV Valsts kases parādzīmes nominālvērtībā, kuru dzēšanas termiņš ir pēc 28 dienām. Iegādes laikā konkrētā parādzīme tika tirgota ar ienesīgumu 1,895% (99,621%). Iegādes izmaksas ir:

- 1) $100\,000 \times 99,621\% = 99\,621\text{\$}$ (par parādzīmi nominālvērtībā).

2) 99,62\$ – Bankas komisija par konkrēto parādzīmju iegādi (0,1% no darījuma summas).

Kopējās pirkuma izmaksas: $99\,621 + 99,62 = 99\,720,62\$$.

Pēc 21 dienas ienesīgums no parādzīmēm paaugstinājās līdz 2,15% (99,57%). Investors nolemj iegrāmatot zaudējumus un pārdot pozīciju. Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

3) $100\,000 \times 99,57\% = 99\,570\$$ (parādzīmes nominālvērtība).

4) 99,57\$ – Bankas komisijas maksa par konkrēto parādzīmju pārdošanu.

5) 14,53\$ – ieguldījuma kontu apkalpošana. Aprēķinot šo summu, tika izmantots konstants portfeļa vērtības samazinājums – 2,55\$ dienā aktīva turēšanas periodā.

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $99\,570 - 99,57 - 14,53 = 99\,455,90\$$.

Tīrie zaudējumi no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas: $99\,455,90 - 99\,720,62 = - 264,72\$$.

Maržinālo kredītu izmantošana

Ar vērtspapīru ķīlu nodrošināts maržinālais kredīts ļauj investoram palielināt portfeļa ienesīgumu, palielinot klientam pieejamo aktīvu skaitu iegādei. Šāds kredīts ļauj arī ātri piekļūt naudas līdzekļiem un izmantot tos citiem darījumiem, ja nepieciešams. Maržinālo kredītu var izsniegt pret vērtspapīru portfeli, kas sastāv no akcijām, obligācijām, ETF fondiem, UCITS fondiem utt., kas atbilst kredīta piešķiršanas kritērijiem.

Ar aizņemtajiem līdzekļiem portfelis kļūst par maržinālu. Pērkot vērtspapīrus, izmantojot maržinālo kredītu, investoram ir jānodrošina depozīts, kas kalpos par darījuma ķīlu. Veidojas šāda attiecība: "Vērtspapīra tirgus vērtība = maržinālais kredīts + drošības depozīts". Samazinoties aktīva tirgus cenai, var iestāties situācija, kad trūkst naudas līdzekļu maržinālo parametru uzturēšanai – nepietiekams segums (margin call). Ja iestājas šāda situācija, investoram ir jāatjauno attiecība starp maržinālo kredītu un klienta depozītu, ieskaitot papildus naudas līdzekļus vai pārdodot aktīva daļu. Nepietiekama seguma gadījumā (margin call) bankai ir tiesības, bet ne pienākums aizvērt pozīciju.

Raksturīgie riski:

Klientam ir pienākums iepazīties arī ar izplatītāko risku aprakstu (skatīt Vispārīgo informāciju par finanšu instrumentiem/pakalpojumiem un ar tiem saistītajiem riskiem), jo īpaši cenas risku, informācijas risku, tiesisko risku, likviditātes samazināšanas risku (pie noteiktiem darījuma apjomiem vai attiecīgiem tirgus apstākļiem), nodokļu risku, sistēmas risku, ārpus sistēmas (individuālo) risku, maržinālās tirdzniecības risku un politisko risku.

Zaudējumu apjoms ir neierobežots. Klienta saistību dzēšanai Banka var izmantot citus klienta aktīvus Bankā. Pastāv risks ciest būtiskus zaudējumus, ja darījuma tirgus vērtība mainās klientam nelabvēlīgā virzienā, tai skaitā risks zaudēt daļu vai visu nodrošinājumu, kā arī pastāv risks, ka zaudējumu apmērs var pārsniegt sniegtā nodrošinājuma apmēru.

Svarīga informācija:

Klients Bankas mājaslapā var atrast pilnu informāciju par izdevumiem un izmaksām, rīkojumu izpildes vietu sarakstu, finanšu instrumentu/pakalpojumu mērķtirgus aprakstu, finanšu instrumentu pamatinformācijas dokumentus.

Ieguldījums, izmantojot maržinālo kredītu, ar turpmāku peļņu:

Investors nolēma iegādāties ASV uzņēmuma akcijas par saviem līdzekļiem 200 050\$ apmērā un izmantojot maržinālo kredītu. Uzņēmuma akcijas tiek finansētas proporcijā 80% pret 20%, kur 80% ir Bankas finansējums, un 20% ir klienta depozīts. Bankas maksimālais finansējums būs 800 000\$ ar likmi 7%* gadā.

*Likme var mainīties atkarīgi no finansējuma summas, no aktīviem, kas izmantoti kā ķīla, no procentu likmes situācijas tirgos un no dažādiem citiem faktoriem.

Akcijas cena ir 500\$. Iegādes izmaksas ir:

- 1) $2\,000 \times 500\$ = 1\,000\,000\$$ (par akcijām).
- 2) $2\,000 \times 0,025 = 50\$$ (minimālā Bankas komisijas maksa par akciju iegādi ASV biržā).

Kopējās pirkuma izmaksas: $1\,000\,000 + 50 = 1\,000\,050\$$. Pēc 102 dienām akciju cena pieauga līdz 680\$ par vienu akciju. Investors nolēmja pārdot akcijas (noslēgt darījumu ar peļņu). Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

- 3) $2\,000 \times 680\$ = 1\,360\,000\$$ (par akcijām).
- 4) $2\,000 \times 0,025 = 50\$$ (minimālā Bankas komisijas maksa par akciju pārdošanu ASV biržā).
- 5) 844,03\$ – ieguldījuma konta apkalpošana (0,25% gadā no aktīvu kopsummas ieguldījumu kontā, šajā piemērā portfelis sastāv tikai no viena aktīva). Aprēķinot šo summu, tika izmantots konstants portfeļa vērtības pieaugums 3 529,41\$ dienā aktīva turēšanas periodā. Aprēķina formula: $V \times 0,25\% / 360$, kur V ir aktīva vērtība konkrētā datumā.
- 6) 15 866,67\$ – procenti par izsniegto aizdevumu izmantošanas periodā (7% gadā no maržinālā kredīta summas – no 800 000\$). Aprēķina formula: $K \times 7\% / 360$, kur K ir maržinālā kredīta apmērs konkrētā datumā.

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $1\,360\,000 - 50 - 844,03 - 15\,866,67 = 1\,343\,239,30\$$.

Tīrā peļņa no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas:

$1\,343\,239,30 - 1\,000\,050 = \mathbf{343\,189,30\$}$.

Ieguldījumi, izmantojot maržinālo kredītu, ar turpmākiem zaudējumiem:

Investors nolēma iegādāties ASV uzņēmuma akcijas par saviem līdzekļiem 200 050\$ apmērā un izmantojot maržinālo kredītu. Uzņēmuma akcijas tiek finansētas proporcijā 80% pret 20%, kur 80% ir Bankas finansējums un 20% ir klienta depozīts. Bankas finansējums būs 800 000\$ ar likmi 7% gadā. Cena par akciju ir 500\$. Pirkuma izmaksas:

- 1) $2\,000 \times 500\$ = 1\,000\,000\$$ (par akcijām).
- 2) $2\,000 \times 0,025 = 50\$$ (minimālā Bankas komisijas maksa par akciju iegādi ASV biržā).

Kopējās pirkuma izmaksas: $1\,000\,000 + 50 = 1\,000\,050\$$.

Pēc 71 dienas akciju cena samazinājās līdz 420\$ par akciju. Investors nolēmja pārdot akcijas (iegrāmatot zaudējumu). Ienākumi no pārdošanas un saistītās izmaksas:

- 3) $2\,000 \times 420\$ = 840\,000\$$ (par akcijām).
- 4) $2\,000 \times 0,025 = 50\$$ (minimālā Bankas komisijas maksa par akciju iegādi ASV biržā).
- 5) 460\$ – ieguldījumu konta apkalpošana. Aprēķinot šo summu, tika izmantots konstants portfeļa vērtības samazinājums – 2 253,52\$ dienā aktīva turēšanas periodā.
- 6) 11 044,44\$ – procenti par izsniegto aizdevumu izmantošanas periodā (7% gadā no maržinālā kredīta summas).

Kopējie ienākumi no pārdošanas: $840\,000 - 50 - 460 - 11\,044,44 = 828\,445,56\$$.

Tīrie zaudējumi no darījuma, ieskaitot visas komisijas maksas un glabāšanas izmaksas: $828\,445,56 - 1\,000\,050 = -171\,604,44\$$.

Finanšu instrumentu individuālā portfeļa pārvaldīšana

Finanšu instrumentu individuālā portfeļa pārvaldīšanas pakalpojums — Jūsu naudas līdzekļus un finanšu instrumentus Jūsu vārdā pārvalda portfeļa pārvaldnieks (turpmāk- Pārvaldnieks) un Jūs paļaujaties uz Pārvaldnieka lēmumiem un izvēli. Pārvaldnieks nesazināsies ar Jums katru reizi, kad tas veiks ieguldījumu Jūsu vārdā. Tomēr Pārvaldnieks regulāri Jums ziņos par darbībām, kuras tas ir veicis Jūsu vārdā. Šis pakalpojums ir vispiemērotākais ieguldītājiem, kurus apmierina ieguldījuma izvēles deleģēšana citai zinošai un kompetentai personai.

Kad Jūs izvēlaties saņemt pārvaldīšanas pakalpojumu, Jūs paļaujaties uz Pārvaldnieku lielākā mērā nekā tad, ja izvēlaties veikt darījumus, nesāņemot šādu atbalstu. Tāpēc Jums un Pārvaldniekam ir jābūt pārliecinātiem, ka Jūs ar Pārvaldnieku esat izpratuši un vienojušies par Jūsu individuālām vēlmēm un apstākļiem, lai varētu Jūsu interesēs pirkt un pārdot Jums piemērotus produktus. Pārvaldniekam ir svarīgi no Jums iegūt pilnīgu un precīzu informāciju, lai tas varētu izvēlēties produktus, kuri atbilst Jūsu interesēm. Jūsu interesēs ir norādīt Pārvaldniekam pareizu, aktuālu un pilnīgu informāciju. Jums arī vajadzētu Pārvaldnieku informēt par jebkurām nozīmīgām izmaiņām Jūsu finanšu stāvoklī. Pārvaldniekam ir pienākums rūpēties par šīs informācijas konfidencialitāti.

Pārvaldnieks uzdos Jums vairākus jautājumus, kas ir daļa no tā sauktā piemērotības novērtējuma. Šie jautājumi ir vērsti uz Jūsu ieguldījumu mērķiem, Jūsu finanšu stāvokli, zināšanām un pieredzi ieguldījumu jomā. Pārvaldnieks pielāgos ieteikumus atbilstoši Jūsu atbildēm. Lai izprastu Jūsu ieguldījuma mērķus tiks uzdoti jautājumi par šādiem tematiem:

- 1) mērķis;
- 2) apjoms;
- 3) termiņš;
- 4) riska tolerance.

Lai novērtētu Jūsu **finanšu stāvokli**, portfeļa Pārvaldnieks uzdos jautājumus par:

- 1) ienākumiem,
- 2) aktīviem,
- 3) saistībām.

Lai noteiktu Jūsu **zināšanas un pieredzi** ar finanšu instrumentiem, tiek uzdoti jautājumi par:

- 1) Jums labi zināmiem ieguldījumu pakalpojumiem,
- 2) ieguldījumu darījumiem un produktu veidiem;
- 3) iepriekš veikto darījumu būtību,
- 4) apjomu un biežumu;
- 5) izglītības līmeni;
- 6) nodarbošanos.

Vienmēr atcerieties, ka Jūsu interesēs ir sniegt Pārvaldniekam pēc iespējas pilnīgāku priekšstatu par Jūsu finanšu stāvokli un ieguldījumu mērķiem. Tas ir nepieciešams, lai Pārvaldniekam būtu visa informācija, kas vajadzīga, lai sastādītu tieši Jums piemērotu individuālo portfeli. Ja Pārvaldnieks, kas pārvalda ieguldījumu portfeli, negūst vai nevar iegūt informāciju, kas nepieciešama piemērotības novērtēšanai, tas nevar pārvaldīt Jūsu aktīvus un pieņemt lēmumus Jūsu vārdā. Ja sniedzat tikai daļēju vai kļūdainu informāciju, tas ietekmēs pakalpojumu veidu, ko Pārvaldnieks var sniegt.

Finanšu instrumentu individuālā portfeļa pārvaldīšanas pakalpojums ir paredzēts sekojoša **statusa** klientiem

- 1) privātajiem klientiem,
- 2) profesionālajiem klientiem,
- 3) tiesīgajiem darījumu partneriem.

Katrs konkrēts klients, saņemot sev piemērotu individuālā portfeļa pārvaldīšanas pakalpojumu vienlaicīgi būs arī šī pakalpojuma **mērķtirgus** objekts. Individuālā portfeļa riska līmenis var būt no 1 līdz 5, un lai izveidotu portfeli klientiem, tiek noteikts to riska profils. Šo klientu riska profils tiek noteikts individuāli atbilstoši to individuālajiem un unikālajiem apstākļiem. Lai izvērtētu, kādi finanšu instrumenti var būt iekļauti šo klientu portfeļos, tiek izvērtēts klientu zināšanu un pieredzes līmenis ar finanšu instrumentiem. Ja klientam ir augsts zināšanu līmenis un liela pieredze darbā ar sarežģītiem instrumentiem, šie instrumenti var tikt iekļauti klienta portfeli. Lai klientiem varētu būt iekļauti, piemēram, atvasinātie instrumenti, klientam bez pieredzes darbā ar šiem instrumentiem ir jāizprot arī tādi jēdzieni kā sviras efekts, kā arī ar maržinālo tirdzniecību saistītie riski. Izvērtējot klienta finansiālo stāvokli, tiek noteikts vai klients ir spējīgs ciest zaudējumus no tiem līdzekļiem, kurus nodod pārvaldīšanā. Lai nepieļautu situācijas,

ka klienta līdzekļi tiek ieguldīti instrumentos vai portfelī, kas var nest klientam zaudējumus, tiek izvērtēts vai klients ir spējīgs finansiāli paciest zaudējumus savā individuālajā portfelī.

Lai izvērtētu vai **klients apzinās risku**, kādam tiks pakļauts viņa portfelis, klientam tiek piedāvāts izvēlēties vērtību svārstības, kuras viņš ir gatavs redzēt savā portfelī, kā arī zaudējumu lielumu, kas var būt pie šāda riska līmeņa, kuru klients vēlas redzēt savā portfelī.

Bez visiem aprakstītajiem kritērijiem tiek noteikti klienta ieguldījumu **mērķi un vajadzības**, ko ar klientu atrunā parakstot Investīciju deklarāciju, kur tiek atspoguļotas visas pamatnostādnes un visi kritēriji, kā tiks pārvaldīts klienta portfelis, kā arī saraksts ar finanšu instrumentiem, kuri būtu pieejami portfeļa veidošanas un pārvaldīšanas mērķiem. Klientam ir iespēja izslēgt no portfeļa jebkāda veida pieejamos finanšu instrumentus.

Pēc sākotnējā portfeļa piemērotības izvērtējuma klienta profilam, Klienta finanšu instrumentu individuālā portfeļa pārvaldīšanas līguma un Ieguldījumu deklarācijas parakstīšanas no klienta un no Bankas puses, pārvaldītājs iegūst iespēju izveidot un pārvaldīt klienta finanšu instrumentu portfeli pilnā saskaņā ar ieguldījumu deklarācijā fiksēto mandātu.

Aktīvu pārvaldīšanas komandas uzdevums ir atrast vispiemērotāko veidu kā sasniegt klienta izvirzīto ieguldījumu mērķi atbilstošā riska ietvaros, kā arī efektīvi pielāgot ieguldījumu portfeli konstanti mainīgajam tirgum, izvairoties no nepamatotiem riskiem un izmantojot iespējas, ko sniedz finanšu tirgus, lai palielinātu ieguldīto kapitālu. Ieguldījumu potenciāla un lietderības novērtējumā pirms konkrēta finanšu instrumenta pievienošanas portfelim pārvaldītāji izmanto abas galvenās pieejas: Top-Down un Bottom-up. Top-Down pieeja balstās uz pašreizējās makroekonomiskās situācijas novērtējumu, tās ietekmi uz konkrētiem ekonomikas sektoriem un finanšu tirgiem. Šāds novērtējums palīdz noteikt, kurām aktīvu klasēm ir augstāks izaugsmes potenciāls pie norādītajiem riska parametriem dotajos makroekonomiskajos apstākļos. Bottom-up pieeja fokusējas uz konkrētu emitentu novērtējumu. Īpašu uzmanību pārvaldītāji pievērš uzņēmumu biznesa modeļu perspektīvām un noturībai, kā arī analizē un modelē galvenos finanšu rādītājus emitenta rentabilitātes un kredīspējas noteikšanai. Dziļa izpratne par konkrēto kompāniju, konkurences priekšrocībām un dinamiku dažādās ekonomikas nozarēs palīdz pārvaldniekiem efektīvāk izvērtēt kompāniju ilgtermiņa perspektīvas, kā arī riskus, kas saistīti ar investīcijām šajos uzņēmumos. Vēl viens nozīmīgs faktors portfeļa pārvaldībā ir efektīva risku pārvaldība. Katru dienu pārvaldītājs seko līdzi un izvērtē dažādu industriju un atsevišķu uzņēmumu ekonomiskos un finanšu indikatorus. Šī pieeja ļauj efektīvāk kontrolēt gan portfeļu ekspozīciju sistemātiskajam riskam, gan atsevišķu aktīvu ekspozīciju nesistemātiskajam riskam, kas ļauj pārvaldītājam veikt laicīgus lēmumus, proti, samazināt vai palielināt ekspozīcijas un kontrolēt specifiskus riskus. Darījumu ar finanšu instrumentiem biežums klienta portfelī ir atkarīgs no daudziem faktoriem, tostarp iepriekš minētajiem, un netiek ierobežots ar konkrētu skaitu vai veikšanas periodu.

Korporatīvā darbība (notikumi)

Korporatīvā darbība ir jebkurš korporatīvās pārvaldības notikums, kas var ietekmēt sabiedrības, tās akcionāru vai parāda turētāju materiālo stāvokli. Šo darbību/notikumus parasti apstiprina sabiedrības valde, un vairumā korporatīvo notikumu akcionāriem ir tiesības piedalīties un balsot. Atsevišķos korporatīvajos notikumos ir nepieciešama obligāta akcionāru piedalīšanās. Akcionāra nepiedalīšanās korporatīvajā notikumā rada sekas, piemēram, akcionāru sapulce var uzskatīt viņa balsojumu par "atturas" vai "par". Atsevišķi jāatzīmē, ka ieguldījumu sabiedrībai (mūsu gadījumā – Bankai) nav pienākums paziņot klientiem par gaidāmo korporatīvo notikumu, sekošana šādiem noteikumiem ir pilnībā akcionāru (investoru) prerogātīva. Turklāt sakarā ar to, ka klientu akcijas glabājas pie depozitāra kolektīvajos kontos (t.i. "omnibus" tipa) un nevis privātajos kontos, Bankai var nebūt iespējas balsot klienta vārdā, jo akciju glabāšanas forma var neparedzēt atsevišķu balsojumu, savukārt akcionāru reģistrā kā nominālais akciju turētājs ir norādīta Banka. Savukārt Banka, ja iespējams, izsūta no depozitārija saņemtos paziņojumus par korporatīvo notikumu iestāšanos. Šādi paziņojumi vairumā gadījumu ir standarta ziņojumu formā SWIFT sistēmā, kurā ietverta pamatinformācija par korporatīvo notikumu, balsošanas un citi aspekti. Vairumā gadījumu paziņošanas valoda ir angļu. Ja klients vēlas saņemt skaidrojumu par nosūtītā paziņojuma raksturu, Banka ir gatava sniegt šāda paziņojuma īsu kopsavilkumu maksas pakalpojuma veidā.

Visizplatītākie korporatīvie notikumi ir:

- 1) Akciju sadalīšana - biržā tirgto vērtspapīru skaita palielināšana, samazinot to vērtību.
- 2) Apgrieztā akciju sadalīšana (reversais sadalījums) - divu vai vairāku akciju apvienošana vienā proporcijā visiem akcionāriem, lai palielinātu to vērtību, samazinot to skaitu. Konsolidācija ir pretēja akciju sadalījumam.

Piemērs: sabiedrība paziņo par akciju sadalīšanu, pamatojoties uz 2:1 principu, kur pie katras emitētās akcijas sabiedrība pievieno vēl vienu. Tādējādi, ja klientam bija 1 000 akcijas, kuras tika tirgotas par 100\$ gabalā, pēc akciju sadalīšanas akciju skaits paaugstinās līdz 2 000, turklāt cena nokritīsies līdz 50\$ par akciju. Akciju konsolidācijas laikā notiek pretējais – akciju skaits samazinās, bet vienas akcijas cena paaugstinās.

Dividendes – ienākumi no vērtspapīru izmaksas. Izmaksa var tikt veikta uz saņemtas peļņas vai izlaisto papildu akciju rēķina.

Piemērs: ja dividendes tiek izmaksātas uz saņemtās peļņas rēķina, sabiedrība paziņo naudas summu, kas izmaksājama katram akcionāram. Ja investoram portfelī ir 1000 akcijas un tika paziņots par dividendēm 0,5\$ par vienu akciju, investors saņems 500\$.

Piemērs: Ja dividendes tiek izmaksātas akciju veidā, sabiedrība paziņo, cik akcijas saņems investors. Ja sabiedrība izmaksā 0,1 akciju par katru investoram piederošo akciju, bet investoram ir 1000 akcijas, pēc izmaksas investora akciju skaits palielināsies līdz 1100.

Tiesību emisija – sabiedrība var emitēt tiesības uz papildu akciju iegādi pašreizējiem akcionāriem uz izdevīgiem noteikumiem. Katram akcionāram ir piešķirts konkrēts tiesību skaits, kas var tikt pārdotas vai izmantotas jaunu akciju iegādei par cenu ar atlaidi.

Piemērs: investoram portfelī ir 2 000 akcijas. Sabiedrība paziņo tiesību emisiju pašreizējiem akcionāriem noteiktā datumā. Turklāt 10 tiesības var izmantot, lai iegādātos 1 akciju par iepriekš saskaņotu cenu. Investors attiecīgi saņems 2 000 tiesības, kuras viņš var izlietot, lai iegādātos 200 akcijas par cenu ar atlaidi.

Apvienošanās un iegādes – šī ir vispārzināma parādība mūsdienu finanšu tirgū. Apvienošanās ir divu vai vairāku atšķirīgu sabiedrību apvienošana vienā juridiskā persona, pamatojoties uz savstarpējo vienošanos. Savukārt iegāde ir akciju kontrolpaketes izpirkšana, nodibinot kontroli pār sabiedrību, taču neapvienojot akcijas.

Piemērs: investoram pieder 100 000 sabiedrības X akciju. Sabiedrību X un Z vadība nolēmj apvienoties un izveidot jaunu sabiedrību U. Saskaņā ar apvienošanās līgumu sabiedrības X akciju turētāji saņems jaunās sabiedrības U akcijas ar koeficientu 1 pret 4. Apvienošanās datumā investors saņems 25 000 jaunās sabiedrības U akcijas.

Pārstrukturēšana (spin-off) – meitas sabiedrības atdalīšana no mātes sabiedrības. Pārstrukturēšanas laikā tiek izlaistas jaunās sabiedrības akcijas, turklāt mātes sabiedrības akcionāri saņem jaunās akcijas proporcionāli to sākotnējai līdzdalībai.

Piemērs: investoram pieder 250 000 mātes sabiedrības X akciju (2,5% no akciju kopskaita), kopējais izlaisto akciju skaits ir 10 000 000. Jauna sabiedrība Z tiks atdalīta no mātes sabiedrības. Veicot

atdalīšanu, sabiedrība Z izlaidīs 1 miljons akciju. Proporcionāli investors iegūs 2,5% vai 25 000 jaunās sabiedrības Z akciju.

Klientu izdevumi, kas radušies, piedaloties korporatīvajā notikumā, ir atkarīgi no korporatīvā notikuma veida. Vairumam korporatīvo darbību nav nepieciešamas papildu izmaksas; tomēr atsevišķas darbības var paaugstināt glabāšanas izmaksas (piemēram, tiesību izmantošana iegādāties akcijas par cenu ar atlaidi utt.). Atsevišķos gadījumos (reti) sabiedrības paredz atlīdzību par piedalīšanos vai konkrētu rīcību balsošanā, kas ir atkarīga no aktīva summas (akciju skaita vai parāda nominālvērtības).

Jāņem vērā arī tas, ka ir daudzi citi korporatīvie notikumi, kas var ietekmēt ne tikai akciju/obligāciju skaitu un cenu, bet arī sabiedrības nākotni, un attiecīgi arī ieguldījumu veiksmīgumu. Tādējādi šie notikumi ir būtiski tirgus dalībniekiem.